Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

1991 ЙИЛ
22 ЯНВАРЬ
СЕШАНБА
№ 15
ҲИЖРИЙ:
ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ
РАЖАБ 7-КУН
ШАМСИЙ
1369 ЙИЛ
ДАЛВ 4-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган

НАРХИ ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН, СОТУВДА 10 ТИЙИН

Мухолифлик тўхтатилсин

19 январь куни Тошкентда Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг Раёсати билан Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг қўшма мажлиси бўлди. Мажлисда Литвадаги ва Форс кўрфази атрофидаги воқеалар хусусида Баёнотлар қабул этилди.

Жумҳурият Олий Кенгашининг Раиси М. И. Иброҳимов билан Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов Литвадаги ва Форс кўрфази атрофидаги воқеалар ҳақида ахборот бердилар.

Муҳокамада СССР ва Ўзбекистон ССР халқ депутатлари қатнашдилар.

Мажлисда Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов нутқ сўзлади. Ҳозир, мамлакат жуда оғир иқтисодий ва сиёсий тангликни бошдан кечираётган бир пайтда алоҳида ҳар бир шаҳарда, алоҳида ҳар бир жумҳуриятда осойишталик ва миллий иноқлик биринчи даражали аҳамият касб этаётганлиги таъкидланди. Шу сабабли ҳозир вужудга келган муҳолифликни тўхтатиш, ҳар бир оиланинг осойишталигини ва хавфсизлигини таъминлаш энг зарур вазифадир, барча муаммолар музокара йўли билан ҳал этилиши зарур.

Ўзбекистон Президенти мамлакатдаги, айниқса унинг қалтис жойларидаги вазиятга тўхталиб, яраштирувчи ва келиштирувчи комиссиялар тузишни, бу комиссияларнинг таркибига барча поғоналардаги депутатлар, фахрийлар, аёллар киритилиши лозимлигини айтди. Мамлакатда сиёсий барқарорликка эришиш кўп жиҳатдан иқтисодий муаммоларни тезроқ ҳал қилишга боғлиқлиги таъкидлаб ўтилди.

(ЎзТАГ).

ЛИТВАДАГИ ВОҚЕАЛАР МУНОСАБАТИ БИЛАН ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИ РАЁСАТИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР ҲУКУМАТИНИНГ БАЁНОТИ

Литвадаги одамларнинг ҳалок бўлишига олиб келган фожиали воқеалар кўпмиллатли Ўзбекистон меҳнаткашларини чуқур ҳаяжонга солди ва ташвишлантирмоқда. Биз одамлар ҳалок бўлганлигидан қайғурмоқдамиз, уларнинг қариндошларига ва яқинларига таъзия изҳор этамиз. Одамлар энг аввало жумҳуриятда рўй бераётган салбий жараёнлар демократияга қаттиқ зарба беражаги, ҳуқуқий давлатимизнинг шаклланишига таъсир этажагидан ташвишланмоқдалар.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон ССР ҳукумати мамлакатимиз огир иқтисодий ва сиёсий тангликни бошидан кечираётган, одамларнинг омон-эсонлиги хавф остида қолган ҳозирги кунда ҳар бир шаҳар, ҳар бир вилоят, ҳар бир жумҳуриятдаги тинчлик ва миллий тотувлик муҳим аҳамият касб этмоқда деб ҳисоблайди. Жумҳурият Олий Кенгашининг Раёсати ва ҳукумати учун бугунги кунда ҳар бир оиланинг осойишталигини, ҳавфсизлигини ва фаровонлигини таъминлашдан, аҳолини озиқ-овқатлар ва барча зарур нарсалар билан таъминлашдан, жиноятчиликка, чайқовчиликка, порахўрликка, яширин иқтисодиётга, ҳар бир кишининг нормал ҳаёт кечиришига ҳалақит бераётган барча нарсаларга қарши курашишдан ҳам муҳимроқ иш йўқ.

Курашаётган кучларнинг қарама-қаршилигини дарҳол тўхтатиш зарур. Барча сиёсий партиялар ва ҳаракатлар жамият қандай фожиа ёқасида турганини тушуниб олишлари муҳим. Курашувчиларнинг ҳар турли қуролли тузилмаларини қонундан ташқари деб эълон қилиш лозим. Зарур бўлган жойларда оналар, ветеранлар, депутатлар, дин арбоблари ва бошқа ҳурматли кишилар иштирокида яраштирувчи ва келиштирувчи комиссиялар тузилиши ва бу комиссиялар зудлик билан ишга киришиши керак.

Бугунги кунда одамлар миллий адоватга йўл қўймаслик, турли миллатларга мансуб фуқаролар ўртасида тинчлик ва тотувлик бўлишини таъминлаш, демократияни, ҳар бир кишининг шани ва қадр-қимматини ҳимоя қилиш ҳақидаги ўй ва ташвишлар билан яшамоғи лозим.

Мамлакатимиз бозор муносабатларига ўтаётган, ҳамма жойда нарх-наво ошаётган, аҳолининг турмуш даражаси пасайиб кетаётган бугунги кунда ҳокимият идораларининг, ҳукуматнинг, давлат муассасалари, корхоналари, ташкилотларининг энг муҳим вазифаси — фуқаролар манфаатларини, айниқса, қариялар, болалар, ўқувчилар, кўп болали оналар, ёлғизлар, ногиронлар ва аҳолининг бошқа ижтимоий ночор гуруҳлари манфаатларини ҳимоя қилиш учун мумкин бўлган ҳамма чораларни кўришдан иборатдир.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Раёсати ва ҳукумати СССР Олий Кенгашига, мамлакат Президенти ва ҳукуматига мурожаат этиб, мамлакатда ва ҳар бир минтақада тинчлик ва осойишталикни таъминлашни, вазиятни тезлик билан нормаллаштириш ҳамда, қаерда юз берган бўлишидан қатъий назар, миллий адоватни бартараф этиш учун СССР Конституцияси бериб қўйган барча ҳуқуқлардан фойдаланишни, фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларини муҳофаза этишни қаттиқ талаб қилади.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Раёсати ва ҳукумати ўзаро курашаётган гуруҳлар ўртасидаги низони ҳал этиш учун куч ишлатишни, айниқса, ҳарбий кучдан фойдаланишни қатъиян қоралайди. Вужудга келаётган муаммоларни ҳал қилишнинг бирдан-бир мақбул йўли уларни мулоқот асосида, бир-бирини тушуниш ва келишиш асосида ҳал қилишдан иборат деб ҳисоблаймиз.

Фақат шу йўл билангина тинчлик ва тотувликка эришиш мумкин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг Раёсати ва Ўзбекистон ССР ҳукумати

Тошкент шаҳри, 1991 йил 19 январь.

ФОРС КЎРФАЗИДАГИ ВОҚЕАЛАР МУНОСАБАТИ БИЛАН ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИ РАЁСАТИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР ҲУКУМАТИНИНГ БАЁНОТИ

Форс кўрфазидаги низони тинч йўл билан ҳал қилиш йўлидаги ҳамма уринишлар муваффақиятсизликка учрагани. Ироқ раҳбарлари БМТ хавфсизлик кенгашининг резолюциясини ва бутун жаҳон жамоатчилигининг Ироқ қўшинларини Қувайтдан олиб чиқиб кетиш тўғрисидаги талабини бажаришдан бош тортганлиги Форс кўрфазида уруш чиқишига олиб келди. Кескин халқаро низони тинч йўл билан ҳал этиб бўлмади. Совет ҳукуматнинг урушнинг олдини олиш, Қувайтнинг мустақиллигини сиёсий воситалар билан тиклаш учун сарфлаган куч-ғайратлари ҳозирги кунда ижобий натижалар бермади.

Форс кўрфазида рўй берган воқеалардан Ўзбекистон халқи ларзага келди. Масалани ҳарбий йўл билан ҳал этиш — аввало минг-минглаб одамларнинг ҳалок бўлиши, шаҳарлар, ноёб маданий ва тарихий марказларнинг, араб ва мусулмон шарқи маданият ёдгорликларининг вайрон қилиниши, экологиянинг ҳалокатли тарзда бузилиши, халқлар ва миллатларнинг ўзаро кураши, уруш бораётган жойдаги ва қўшни минтақалардаги одамларнинг ҳаёти учун фалокатли ва эҳтимол тузатиб бўлмайдиган оқибатларнинг келиб чиқиши демакдир. Форс кўрфазидаги можаро АҚШ ва унинг иттифоқчиларининг кучи ва ҳарбий устунлигини намойиш қилишга, халқлар ва давлатларнинг манфаатлари ва келажагини, миллатларнинг қадр-қимматини менсимасликка айланиб кетишига йўл қўйиб бўлмайди.

Қон тўкишлар ва ҳарбий ҳаракатлар тўхтатилсин, можаронинг доираси чеклаб қўйилсин, инсониятнинг бугунги куни ва келажаги учун бу минтақада сиёсий воситалар ёрдамида тинчлик ва умумий тотувликка эришилсин — Ўзбекистон халқининг қатъий талаби ана шундай.

Биз уруш машаққатларини бошидан кечираётган Ироқ ва Қувайт халқларига ҳайрихоҳлик изҳор қилиб, мамлакат Олий Совети ва Президентини бу минтақада тезроқ тинчлик ва ҳамкорликка эришиш учун СССРнинг обрў-эътибори ва таъсиридан янада фаолроқ фойдаланишга чақирамиз.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг Раёсати ва Ўзбекистон ССР ҳукумати

Тошкент шаҳри, 1991 йил 19 январь.

Самарқанддаги М. Ўринхўжаев номидаги трикотаж фабрикасида қўли гул, чевар тикувчилар кўп. Маъсума Тилавова — ана шулардан бири. У кундалик юмушларни доимо 110—115 фоиз адо этиш билан бирга кийим-кечакларни сифатли ва кўз кўрса қувонгудек тикаётир. СУРАТДА: М. Тилавова иш устида.

Ғ. АЛИЕВ олган сурат.

ИСТЕЪМОЛ БОЗОРИ УЧУН

Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасида савдода тартиб ўрнатиш ҳамда аҳолини озиқ-овқат ва халқ истеъмол моллари билан бир маромда таъминлаш учун шу йилнинг бошларида ташкил этилган жумҳурият штабининг мажлиси бўлди. Мажлисда штаб аъзолари — вазирликлар ва идораларнинг, Ўзбекистон касаба уюшмалари федерацияси кенгашининг раҳбарлари иштирок этдилар.

Истеъмол бозоридаги аҳвол тўғрисида ва ишларнинг аҳволини барқарорлаштириш юзасидан ҳукумат қабул қилаётган тадбирлар ҳақида штаб бошлиғи, Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги вазирлар маҳкамаси раисининг ўринбосари Ў. Қ. Исмоилов батафсил ахборот берди.

Мажлисда савдода суиистеъмоллар учун барча йўлларни ёпиб қўйиш, базадан тортиб дўкон пештахтасигача бўлган бутун занжир бўйлаб моллар ўтишини назорат қилишни йўлга қўйиш, халқ ва ишчи назорати идораларининг куч-ғайратини бирлаштириш зарурлиги таъкидланди. Истеъмолчининг манфаатларига зиён етказмай, нарх-наво билан боғлиқ масалани дарҳол ҳал этиш керак. Индекслаш тўғрисидаги қонунни тезроқ қабул қилиш зарур. Мажлисда келин-куёвлар дўконлари, тижорат ва бошқа ихтисослаштирилган дўконларни моллар билан бир маромда таъминлаш муаммолари ҳам ўртага қўйилди.

Мажлис қатнашчилари темир йўл, ҳаво ва автомобиль транспорти орқали келаётган юкларни ўз вақтида ортиш ва тушириш, келтирилган халқ истеъмол молларини вақтида тақсимлашни йўлга қўйиш, савдо тармоғида суиистеъмолларнинг олдини олиш, базалар ва омборлардан маҳсулотлар ўз вақтида етказиб берилишини ташкил этиш билан шуғулланувчи штабнинг махсус комиссияларини тузиш тўғрисида расмий қарор қабул қилдилар.

(ЎзТАГ).

ЁРДАМЧИ ТАРМОҚЛАР ФОЙДАСИ

Пастдарғом районидаги Калинин номли жамоа хўжалигининг ёрдамчи тармоқлари муваффақиятли ривожланмоқда. Айниқса мармарга ишлов бериш цехи яхши даромад келтираяпти. Қисқа вақт ичида бу цех ёрдамида хўжалик 140 минг сўм даромад қилди.

— Хом ашёни биз қўшни Нуротадан оляпмиз, — дейди жамоа хўжалигининг раиси А. Сафаров. — Цехда қайта ишланган маҳсулотни асосан Свердловск ва Грузияга юборяпмиз. Бунинг эвазига қурилиш материаллари ва металл қувурлар олмоқдамиз. Яқинда хўжалигимизга Москвадан мутахассислар келишди. Улар чет эл фирмалари билан алоқа ўрнатишда воситачилик қилишни ўз зиммаларига олдилар. Биз бундай шартномаларни имзолашдан манфаатдормиз. Шу туфайли ишлаб чиқаришни кенгайтириб, яна 50 кишини ишга олмоқчимиз.

Бундан ташқари, жамоа хўжалиги район матлубот уюшмаси билан биргаликда томат пастаси ва сок тайёрлайдиган цех қурмоқда. Бу цех шу йилнинг май ойида ишга туширилади. Бу цехга яна қарийб 100 киши ишга олинади. Жамоа хўжалигида анъанавий халқ ҳунарларини тиклаш борасида ҳам дастлабки ишлар қилинаяпти, тегирмон ва жувозхона қуриш режалаштирилган.

Қаламкашлар эътиборига

Ҳамкорликка чорлов

«Халқ сўзи» таҳририяти радио ва ойнаи жаҳон эшиттиришу кўрсатувларидан воқиф бўлиб борар экан, фикр доираси кенг, қалами қайралган, мавзу танлашда устамон, таҳрирда моҳир, сўз бойлиги бақувват мухбирларни «кўз остига» олишни таомилга киритди. Биз қуйидаги радиожурналист касбдошларимизни рўзнома билан ҳамкорликка лутфан таклиф этамиз:

— қашқадарёлик Юсуф Норов ва Мадаминжон Авлиёқуловни;

— жиззахлик Абдулла Раимжоновни;

— андижонлик Рустам Раҳмоновни;

— бухоролик Ғулом Шомуродовни;

— Ўзбекистон радиосидан Абдуҳамид Абдураззоқов, Оқила Исроилова, Зафар Усмоновларни;

— Ўзбекистон радиосининг кашшофлар учун эшиттиришлар ва «Табассум устахонаси» мухбирларини.

Талабгорларни чеклашга йўл қўйилмайди, лекин шарт битта: «теша тегмаган», «онаси ўпмаган», қаймоғи бузилмаган мақолаларгина берилади ва уларга қалам ҳақи тош босар қилиб тўланади.

«ХАЛҚ СЎЗИ» ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ

КАРАХТЛИК

ШАРҲЛОВЧИ НЕГА МАМНУН?

17 январь куни эрталаб Марказий телевидениенинг «Тонг (120+30)» кўрсатувини кўриб карахт бўлиб қолдим. Йўқ, мени АҚШ Ироққа уруш бошлагани эмас (буни тахмин қилгандик), шарҳловчи Владимир Познер бу нохуш, айтиш мумкинки, мудҳиш хабарни, Пентагон берган дастлабки маълумотларни ғолибона кайфиятда, мамнуният билан (бу унинг юзидан, кулимсирашидан, ўзини тутишидан сезилиб турди) шарҳлагани карахт қилиб қўйди. Ҳар қандай ҳолатда ҳам ахир бу уруш-ку! Биламиз, Познер АҚШда тарбияланган, у ерда дўстлари кўп. Бироқ айни пайтда у жаҳонни ларзага солган воқеани бир томонлама шарҳлашга ҳақли эмас эди.

Владимир Познер 10—15 дақиқа ўтиб-ўтмай эфирга чиқиб турди. Ҳар сафар у Исроил омон қолганлигини, энг муҳими — АҚШ, аввало, Исроилга қаратилган ракеталарни яксон қилганлигини, Ироқ энди Исроилга ҳеч қачон зарба беролмаслигини кинояли гаплар билан қайта-қайта такрорлади. У биринчи ҳужумдаёқ бир мингдан ортиқ нуқтага бомба ёғдирилганлигини, ҳаммаёқ яксон қилинганлигини, икки соатдан кейин иккинчи ҳужум бошланганлигини қониқиш билан сўзладию, бироқ инсон сифатида Саддам Ҳусайннинг сиёсати оқибатида қурбон бўлаётган минглаб бегуноҳ ироқликларга ачиниш, ҳамдардлик ҳисси билан бирор оғиз сўз айтмади.

Тўғри, Ироқ босқинчилик қилди. Мана энди БМТ Хавфсизлик Кенгашининг қарорини бажармаганлиги учун белгиланган муддатдан бир кун ўтибоқ жазосини олди. Бироқ Исроил-чи? У ҳам Фаластинни, бошқа қўшни араб давлатлари ерининг бир қисмини зўравонлик билан босиб олди-ку! БМТ Хавфсизлик Кенгаши Исроилга нисбатан бир эмас, бир неча шундай қарорлар қабул қилди. Лекин уларнинг бирортаси ҳам бажарилмади. Хўш, нега?! Бўлмаса Фаластин ҳам Қувайтдек алоҳида давлат, фаластинликлар ҳам қувайтликларга ўхшаган араблар. Ҳамма бало қорамойда! АҚШ ўша қорамой учун Қувайтни қўлдан чиқаргиси келмади.

Кимга қандайлигини билмадим, лекин мен Владимир Познернинг мамнун қиёфасини кўриб, нохиддий, бир томонлама шарҳини, қочириқ гапларини эшитганимда узлуксиз бомбалар портлашидан ҳалок бўлаётган навқирон йигитлар, парвардигорга ёлвориб жон бераётган қариялар, фарзандига термулиб кўз юмаётган оналар, шаҳид бўлаётган гўдаклар кўз олдимда гавдаланди. Тўғри, уруш ўз номи билан уруш. Бироқ бундай пайтда экрандаги одам жиддийроқ бўлиши керак. Афсуски, жамиятимизда содир этилаётган воқеаларни шарҳлашдаги бирёқамалик — Марказий телевидениенинг айрим ходимларига теккан касаллик. Биз буни миллатлараро низолар, марказ билан жумҳуриятлар ўртасидаги муносабатлар қай даражада шарҳланганлигидан яхши биламиз. Мана, яна бир мисол: телевидениедаги ҳамкасбларимиз Литвадаги воқеани шарҳлашда асосан мазкур жумҳуриятнинг қонуний ҳукуматига эмас, балки қандайдир «қутқарувчилар» қўмитасига урғу беришди. Одамларни чалғитишнинг нима кераги бор?

Ўша куни кечгача карахт бўлиб юрдим. «Известия» рўзномасининг ўша 17 январь сонида Поляновскийнинг «Яна биздан сўраб ўтиришмайди...» деган мақоласини ўқиб, «худога шукур, марказдаги журналистлар ўртасида ҳам биздақа фикрлайдиганлар бор экан» деб тасқин топдим. Мақолада телевидение шарҳларидаги бирёқламалик ва сохта халқпарварликка холисона баҳо берилган.

Иброҳим НОРМАТ.

БОШ ВАКОЛАТХОНАДАН МАКТУБ

ҚОН ТЎКИШНИ ТЎХТАТИНГ!

Жазоир инқилоби раҳбарлари 1991 йил 19 январда Триполи шаҳрида ҳарбий тайёргарликка эга миллионлаб одам қатнашган намойишга қарвонбошилик қилдилар. Шунингдек, жумҳуриятнинг бошқа шаҳар ва қишлоқ кўчаларида ҳам намойишлар бўлиб ўтди. Унинг қатнашчилари Бағдодни бомбалар билан кунпаякун этишни ва урушни зудлик ила тугатишни талаб қилдилар. Намойишчилар Қувайт халқининг ўз йўлини англаш ҳуқуқини қўллаб-қувватладилар. Бу тўқнашувни учинчи жаҳон урушига айлантиришга уринаётган норасо одамларни қоралайдилар. Ўз тақдирларини белгилаб олиш мақсадида араб мамлакатлари ва бутун дунё халқлари ўртасида референдум ўтказиш зарурлигини ҳам айтдилар. Жазоирликлар бугунги кунда уруш ва агрессияга қарши оммавий намойишлар ўтказаётган америкаликлар, Оврупа ва бутун дунё халқлари билан якдиллигини таъкидламоқдалар.

Жазоирнинг Тошкентдаги бош ваколатхонаси муҳарриристимизга йўллаган маълумотда ана шулар ҳақида гапирилади.

ҚЎРФАЗ ЁНМОҚДА

ЛОНДОН. АҚШ Қуролли кучлари вакилининг айтишича, бугун кечаси Ироқ Саудия Арабистони ҳудудидаги нишонларга яна ракета отишга уриниб кўрди, деб хабар қилади Рейтер ахборот маҳкамасининг мухбири Ар-Риёддан. Жумладан, деб таъкидлайди Рейтер, Ироқ Саудия Арабистонининг пойтахти — Ар-Риёдга Ер-ер тоифасидаги олтитача ракета учирди. Америка ҳарбий вакилининг гапига қараганда, Ироқ яна Даҳрон шаҳри яқинидаги ноҳияни ўққа тутмоқчи бўлди. АҚШ экспедициячи кучларининг марказий авиация қўмондонлиги шу ноҳия ёнида жойлашган. Рейтер агентлигининг хабарида айтилишича, сўнгги уч соат ичида Даҳронга Ер-ер тоифасидаги тўртинчи ракета отилди. АҚШ ўзининг ракетаурар «Пэтриот» зенит қурилмаларини ишга солиб, Ироқнинг ҳамма ракеталарини осмонда портлатиб юборди, деб таъкидлайди маҳкама.

•

ТРИПОЛИ. Ливия раҳбари Муаммар Каддафи араб давлатларининг бошлиқларига мактуб йўллаб, уларни Форс кўрфази атрофидаги уруш ҳаракатларини дарҳол тўхтатиш тўғрисида қарор қабул этиш учун БМТ хавфсизлик кенгашининг мажлисини шошилинч равишда чақириш тўғрисида биргаликда таклиф билан майдонга чиқишга чақирди. Шунда араб мамлакатлари Қувайт муаммосини сиёсий воситалар билан ҳал этишнинг сиёсий усулларини ўзлари топиш имкониятига эга бўладилар, чунки бу муаммо аввало арабларнинг муаммосидир, дейилади мактубда. Ироқ ҳам, Қувайт ҳам вайрон қилинаётганини, арабларнинг иқтисодий ва ҳарбий имкониятлари абгор бўлаётганини, жанговар ҳаракатлар доираси кенгайиб бораётганини бамайлихотир кузатиб тура олмаймиз, деб таъкидлайди М. Каддафи. Бу уруш кенгайиб, жаҳон урушига айланиб кетиши мумкин, бунда бутун инсониятнинг келажаги хавф остида қолади.

•

ВАШИНГТОН. Кўп миллатли кучларнинг авиацияси бугунгача етти мингтадан кўпроқ жанговар самолёт учириб, Ироқ қўшинларининг Ироқдаги ва Қувайтдаги истеҳкомларини узлуксиз бомбардимон қилиб турибди. Пентагоннинг Саудия Арабистонида ўтказган навбатдаги брифингида АҚШ Қуролли кучларининг расмий вакили шу маълумотни айтди. Америка томони тўққизта самолётдан маҳрум бўлди. Улардан саккизтасини Ироқ осмон ҳужумидан мудофаа кучлари уриб туширди, тўққизинчиси техникавий сабабларга кўра қайтиб келолмади.

Расмий вакил бир кун аввал Форс кўрфазида Қувайтга қарашли бир неча нефть платформасини озод қилиш юзасидан ўтказилган операцияга тўхталиб, аниқланган маълумотларга кўра, шу операция вақтида Ироқнинг 23 нафар аскари асир олинганини маълум қилди.

•

ҚОҲИРА. Душман авиацияси ва ракеталарининг ҳужумига Ироқ янада кучлироқ зарба беради, деди Ироқ президенти Саддам Ҳусайн. У Бағдод радиоси орқали эшиттирилган баёнотида ҳозирча Ироқ ўз авиация, ракета ва ҳарбий-денгиз имкониятларининг бир қисмидангина фойдаланди ва қуруқликдаги қўшинларини ишга солгани йўқ, деб айтди.

Саддам Ҳусайннинг сўзларига қараганда, у Фаластинни, шу жумладан Қуддусни, шунингдек Маккадаги муқаддас жойларни, пайғамбар Муҳаммаднинг Мадинадаги қабрини, Жўлон тепаликлари ва Ливанни «озод қилиш»га азму қарор берган.

Ироқ ҳарбий қўмондонлигининг МЕНА агентлиги мухбири Бағдоддан берган ўн биринчи маълумотномасида айтилишича, кун давомида осмон ҳужумидан мудофаа воситалари кўп миллатли кучларнинг ўнта самолёти ва қанотли ракетасини уриб туширган. Маълумотнома муаллифларининг айтишларича, мусулмон шиалар учун муқаддас бўлган Ироқнинг Карбало ва Нажаф шаҳарларига осмондан ҳужум қилинган.

(ТАСС).

ЯНГИЛАНИШ ОДИМЛАРИ

ЧИНОЗ РАЙОНИДАГИ ЖАМБУЛ НОМЛИ ҚЎЙЧИЛИК ДАВЛАТ ХЎЖАЛИГИ ЧОРВАДОРЛАРИ ҚИШЛОВНИ СОЗ УТКАЗМОҚДАЛАР

Шу аёзли кунларда ҳудудсиз яйловлар ҳар қачонгидан кўра серташвиш, серҳаракат. Каттаю кичикнинг нигоҳи, эътибори, меҳру муруввати чўпонларда, отарлардаги оғир, машаққатли меҳнатда. Ҳамма оз бўлсада чорвадорга кўмаклашиш, қишловни бечиқим, беталофат ўтказиш, чорва туёғини сақлаб қолиш ниятида туну кун беҳаловат.

Қишлов қандай бормоқда! Унинг қаҳрамонлари кимлар! Чорвадорлар қиш синовини енгиб ўта оладиларми! Мухбиримиз Чиноз районидаги қўйчиликка ихтисослашган Жамбул номли давлат хўжалигида бўлиб, чорва қишловининг бориши билан танишди, жамоатчиликни қизиқтираётган бир қатор саволларга жавоб излади. Қуйида яйлов баҳодирларига сўз берамиз.

Тўлеген ОМЕРОВ,
давлат хўжалиги директори

Кўпинча қишлов деганимизда фақат қўраю қўтонни кўз олдимизга келтирамиз. Ем-хашакни ўйлаймиз. Қўйқўзилар ҳақида гап очамиз-у, ҳой, аҳволинг қандай, ётиш-туриш жойинг иссиқми, ичиб-ейишингда маза борми деб, чўпондан ҳол сўрамаймиз. Бу қалбларимиз дағаллашиб, дийдамиз қотиб, фақат рақамлар, фоизлар, центнерлар, тонналар тушунчасига қул бўлиб қолганлигимиз оқибатидир.

Қайта қуриш шарофати билан фикрлашда, қарашларда ўзгариш, янгиланиш юз берди. Бугун отарларда бўлсангиз, уч-тўрт хонали чўпон уйларини кўриб, кўзларингизга ишонмайсиз. Ярим ертўла «қора» уйлар унут бўлди. Кейинги бир йилда хўжалик усули билан ўндан ортиқ чўпон уйи қуриб битказилди.

Хонадонларнинг электрлаштирилиши жонга оро бўлаяпти. Негаки ҳозиргидек йўлларни қор босиб, отар отардан узилган пайтларда телевизор одамларнинг яккаю ягона овунчоғи. Яйлов айланиб, Ҳасан Қашқинбоев отарига бориб қолдим. Биласизми, иссиқ уй, ҳовлига кираверишда бостирма остига тахлаб қўйилган саржин ўтин, нариroқда полиэтилен плёнка ёпилган кўмирни кўриб, кўнглим тинчиди.

Сурункали қор ёғиши, совуқ забтига олиши, очиғи, ҳаммамизнинг ҳаловатимизни йўқотди. Қишловнинг биринчи ойида кеча-кундуз яйратиб боқилган қўй-қўзилар қўраларга кириб қолди. Кимнинг кимлиги, нимага қодирлиги шу кунларда билинади. Бу — қийин қишлов дамларини илк бор бошдан кечираётирмиз, одамлар энди синалмоқда дегани эмас. Бундан оғир, мураккаб қишловлар бўлган. Чорвадорларимиз қийинчиликларни ҳамиша меҳнат билан, тадбиркорлик билан бартараф этиб келишган.

Бу мавсумдаги афзаллигимиз шундаки, озуқамиз етарли. Моли тўқнинг кўнгли тўқ, дейдилар. Ўтган йили ўтлоқларимиз баракали бўлди, мўл пичан ўриб-йиғиб олдик. Умуман кейинги беш йилда ўртача тайёрланганидан 3.169 тонна кўп — 8.040 тонна хашак жамғардик. Кўпчилик отарларимизда икки-икки ярим йилга етарли пичан ғарамлаб қўйилган.

Ғалламиз ҳам мўл бўлди. Дондибой Бейсенов бригадаси 676 гектар майдондан 901 тонна дон йиғиштириб олди. Шу кунларда арпани майдалаб, отарларга ем етказиб бермоқдамиз.

Қўй-қўзилар касалланмаслигига эътиборни кучайтирганмиз. Бунда ветеринария хизмати марказлаштирилганлиги, унинг савияси ошганлиги диққатга сазовор. Иссиқ, пишиқ-пухта қўралар қурганлигимиз ҳам мушкулни осон қилмоқда. Кейинги бир йилда 16 та қўрани фойдаланишга топширдик, қишлов олдидан қолганларини яхшилаб таъмирладик. Қўраларни яйловнинг шамолга тескари, кунгай жойларда қураяпмиз.

Чўпон меҳнатининг натижаси қўзилатиш, жун қирқиш, гўштга мол топширгандан сўнг аниқ бўлади. Шу кунларда 1990 йил якунлари чиқарилаётир. Дастлабки ҳисоб-китоблар Пўлат Мисиров, Хасан Қашқинбеков, Жасузоқ Аҳмедов, Қалмурат Сариев, Пердебай Бакиров сингари бош чўпонларимиз меҳнатлари айниқса самарали бўлганлигини кўрсатмоқда. Меҳнатни ташкил этишнинг пудрат усули, зооветеринария илми ва илғорлар тажрибасини қўллаш ютуқларимизга асосий омил. Қўзи олиш, гўшт етиштириш кўпайиб, яйловларимиз қут-баракаси ошмоқда. Чунончи ҳар юз совлиқ ҳисобига муттасил 86—87 бош қўзини омон сақлаб қолаётирмиз. Ҳар йили 500—530 тонна гўшт етиштираяпмиз.

Хатира МАҒЗУМОВА,
бош чўпон

— Меҳнати туфайли эл улуғи бўлган чўпонлар оз эмас. Улар бир умр яйлов кезиб, қўй-қўзи кетидан юриб, юрт бойлигини, улус ризқини яратган қаноатли, қўнимли зотлардир. Собир чўпон мана шундай бағри бир олам одам эди. Ватан ҳам у кишининг меҳнатларини муносиб тақдирлади. Ҳурмат, Меҳнат Қизил Байроқ, Халқлар Дўстлиги орденлари билан сийланган бу зот то умрининг охиригача жамоат чорвасини ривож топтириш ҳаракатида бўлди.

Мен шундай бир инсон хонадонига келин бўлиб кирганим билан бахтиёрман. Турмуш ўртоғим Пўлатбой ҳам ота изидан борди, акалари қатори яйлов кезиб юртда ҳурмат топди. Бу орада қишлоқ хўжалик билимгоҳини ҳам битирди, дипломли мутахассис бўлди. Ҳозир Пўлатбой илғор бригадалардан бирининг саркори.

Тўрт-беш ой бурун отарлардан бири эгасиз қолганлигини эшитиб, ҳаловатимни йўқотдим. Яйловдан олислашиб қолаётганлигимизни, фарзандларимиз овул болалари бўлиб ўсаётганлигини кўпдан ўйлаб юрардим. Мана энди болалар вояга етаяпти, ёрдамчилар улғайишаяпти, яна яйловга чиқиб кетсакмикан? Бир жиҳатдан беш ўғил, икки қизли бўлган пайтингда бундай қадам қўйиш қийин туюлади. Аммо ҳалиги хаёллар тинчлик бермай юрарди. Охири Пўлатбой билан бамаслаҳат ўша отарни қабул қилиб олдим. Бизга 605 бош тўқли беришди. Катта ўғлим Есимхон билан уларни семиртириб боқиш чораларини кўраяпмиз.

Отарни қабул қилиб олгач, даставвал хашак жамғаришга киришдик. 106 тонна пичан, 20 тонна сомонни ғарамладик. Қўрани тузатиб, томини ёпдик. Мана энди аёзли кунларда ҳам қийналмай қўйларни бир маромда боқиб, кўнгилдагидек парвариш қилмоқдамиз.

Чўпон меҳнатини тинч, енгил деб ўйлайдиганлар ҳам йўқ эмас. Рассомларимиз улар суратини ҳамиша қўлда най билан чизишади. Шуларни кўрганимда уйқусизликдан кўзлари қизарган, кўпинча оч-наҳор қолиб кетувчи ҳамкасбларим кўз олдимга келади. Қишли-қировли кунларда-ку, қўяверасиз — чўпон меҳнати, юмуши беш-ўн чандон кўпаяди. Бироз дам олишга, нафасни ростлаб, туриш-турмушини мулоҳаза қилиб кўришга фурсат топа олмайди. Қани, шундай паллада ундан бир най чалиб беришни сўраб кўринг-чи?

Гоҳи Пўлатбой савол ташлайди: «Овулдаги иссиқ, шинам уйни тарк этиб, пушаймон бўлмаяпсанми?» Бунга жавобан кулиб қўяқоламан. Негаки довонга кўтарилган қоянн кўзлайди. Аслида Пўлатбойга ҳам осон тутиб бўлмайди. Менинг-ку отардаги 605 бош қўйни қишдан омон олиб чиқиш йўлида жоним ҳалак. Шундай отарлардан яна ўн бештаси унинг тасарруфида. Хаёлида 7 минг бош қўйнинг чўпиию еми уларга қаровчи чўпонларнинг иссиқ-совуғи. Аммо Пўлатбой асло енгилнинг остида юрмайди. Отар оралаб, ҳамма ишларнинг кўнгилдагидек бажарилишини уюштириб толмайди. Унинг меҳнати, елиб-югуришини кўриб, тўнғичим Есимхон яйловда қандай салобат билан юришини кузатиб, оталар юмуши эгасиз қолмаганлигига имон келтираман. Ҳа, чўпон таёғи ерда қолмайди.

Собирбой МИРЗАХОНОВ,
бош иқтисодчи

— Меҳнат билан топилган бойликнинг ҳаловати бўлакча. Чорвадорларимиз кейинги йилларда буни чин юракдан англаб етдилар. Тўғри, қандай меҳнат билан деган савол туғилади. Ахир, ҳамма ҳам ишлайди, кўпинча кам тер тўкмайди-ку? Албатта, бу ўринда омилкорлик, ишбилармонлик сифатлари муҳим.

Кейинги тўрт йилда хўжалигимиз иқтисодиёти бекиёс ўсди. Чўпон қўли пул кўрмаган йиллар ҳали унутилгани йўқ. Йил — ўн икки ой яйлов кезиб, унинг иссиғию изғиринига чидаган матонатли кишилар ертўлаларда, қуёш боқмас қора уйларда истиқомат қилишарди. Аҳволни тузатишга маблағ ҳам, уни топгани ақлу идрок ҳам йўқ эди.

Мана тўрт йилдирки, отарларда енгил нафас олинмоқда. Қаддимиз тикланиб, ғиштдан қурилган кенг, ёруғ уйларга кўчиб кира бошладик. Давлатдан қарз кўтариб яшовчи чорвадор энди ўзи унга «қарз бераяпти» — омонат дафтарчаси бўлмаган хонадон овулларимизда қолмади.

Бу ўзгаришларнинг сабаби нимада? Уларнинг манбалари қаерда? Ҳаётимизда рўй бераётган янгиликлар сабаби қайта қуришнинг қутлуғ қадамларида. Янгиланиш жараёни хўжалигимиздаги бутун иш тутуми, раҳбару мутахассис, чўпону механизаторда ўз меҳнатига муносабатни кескин ўзгартириб юборди. Илгариги қуруқ даъватлар ўрнини бошқарувнинг иқтисодий омиллари эгаллади.

Туб бурилиш 1987 йил июлидан бошланди. Тажрибали мутахассис Тўлеген Омеров ўша кунлари чорвадор хўжалигимизга раҳбар бўлиб келди. Унинг биринчи қадами бошқарув таркибини янгилашдан иборат бўлди. Барча раҳбар, мутахассислар ўзгартирилди. Тажрибага суяниб юрган ходимлар дипломли, ташаббускор мутахассислар билан алмаштирилди. Ишлаб чиқариш бўғинларини бошқариш ихчамлаштирилди. Шу ҳисобдан 70 киши бошқа ишга ўтказилиб, 110 минг сўм иш ҳақи тежалди.

Беихтиёр рақамларни келтира бошладим. Бусиз мумкин эмас. Зеро, иқтисодчи фикрини рақамлар билан далиллайди. Дастлабки ўзгаришлар меҳнат жамоамизда кўтаринки бир руҳни юзага келтирди. Неча йиллардан буён илк бор 10.672 тонна хашак жамғариб, чорвани бир меъёрда ривожлантириш учун пухта асос яратдик.

Амалга оширилган қатор тадбирлар натижасида 1988 йилни қўйлар бош сонини 2.233 тага кўпайтириш билан якунладик. Пода таркибида совлиқлар салмоғи кескин ошди. Ҳар юз совлиқ ҳисобига 86—87 бошдан соғлом қўзи сақлаб қолишга эриша бошладик. Бўрдоқичиликни тўғри ташкил этиб, йилига 500—530 тонна гўшт етиштирмоқдамиз. Қўй гўшти таннархи 2 сўм 11 тийиндан 1 сўм 16 тийинга тушди. Гўшт харид нархининг тартибга солиниши янги имконлар очди.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари хариди 1988 йилиёқ 889 минг сўм кўпайди. Неча йиллар зарарига ишлаб келган хўжалик йилни 362 минг сўм фойда билан якунлади. Биз энди аввалгидек зиённи эмас, балки фойдани режалаштирадиган бўлдик. Чўпонларимиз ҳам меҳнатга яраша ҳақ олиш мумкинлигига ишонч ҳосил қилишди.

Одамларда меҳнатга муносабат ўзгарди, ишлар вақтида, сифатли бажарила бошланди. Худди шу жиҳат хўжалик жамғармасини муттасил кўпайтириб борувчи омилга айланди. 1990 йил ҳам барча кўрсаткичлар бўйича анча ортиғи билан якунланди. Жумладан, йил бошида 210 минг сўм фойда олиш режалаштирилганди. Бугун биз аниқ ҳисоблаб чиқдик — фойда 620 минг сўмга етди. Рентабеллик 33,4 фоизга кўтарилди. Демак, чўпонлар хонадонига яна ҳам кўпроқ барака киради.

* * *

Янги йил арафасида Бекбўта яйловларига бир хушхабар келди. Жамбул номли давлат хўжалиги чорвачиликни ривожлантиришдаги ютуқлари учун Бутуниттифоқ Халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмаси ғолиби деб топилди, 5 минг сўм пул ва енгил автомашина билан мукофотланди. Бу хабар чўпонлар руҳини кўтариб юборди. Улар қишловни муваффақиятли якунлаш, чорва туёғини кўпайтириш йўлидаги қизғин меҳнатни янги куч билан давом эттирмоқдалар.

Ж. САЪДУЛЛА.

Хоразм вилоятида халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришга катта аҳамият берилмоқда. Яқинда дўконларда Ҳазорасп тўқув фабрикаси муҳри туширилган гиламлар пайдо бўлди, Улар сержилолиги жиҳатидан Хиванинг машҳур гиламларидан қолишмайди. Меҳнат аҳли аҳолининг талаб-эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда бу маҳсулот сифатини янада яхшилаш, унинг тури ва миқдорини кўпайтириш чораларини кўраётир.

СУРАТДА: илғор тўқувчилар Аноржон Уринова ва Розия Искандарова.

Ж. ҚОЗОҚ олган сурат.

Ҳар йўриқдан бир шингил

БОКУ. СССР халқ хўжалиги ва илмий тадқиқотлар учун фазовий техника яратиш ва ундан фойдаланиш бош бошқармасининг коинотни тадқиқ этиш илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасида яратилган янги асбоб жуда хилма-хил — қаттиқ, сочилувчан, толасимон материалларнинг теплофизик хусусиятларини тез ва аниқ белгилаб беради. Бокулик олимлар яратган янги асбоб тажриба чоғида «Нахичеван-90» аэрокосмик синовидан муваффақиятли ўтди ва бу йил у кўплаб ишлаб чиқарила бошланди.

* * *

КОСТРОМА. Бозорга ўтиш муаммолари — Россия шимоли-ғарбидаги шаҳарлар уюшмаси вакилларининг Волга бўйидаги шаҳарда очилган кенгашида бош мавзу бўлди.

* * *

МОСКВА. Совет муштарийлари янги «Интерпол — Москва» журнали орқали сайёрамизда содир бўлаётган жиноятлар билан танишишлари мумкин. Журнални РСФСР матбуот ва оммавий ахборот вазирлиги рўйхатга олган. Янги нашрда фақат полициянинг эмас, шу билан бирга Интерполга аъзо мамлакатлардаги ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари бошқа тузилмаларининг фаолияти ҳам ёритилади.

(ТАСС).

ОРОЛ ЭГАСИЗ ЭМАС

Утган йил декабрь ойида Орол муаммосига бағишланган навбатдаги йиғилиш бўлганди. Шу муносабат билан мухбиримиз Маннон ОТАВОЙ Оролни асраш қўмитаси раиси Пирмат ШЕРМУҲАМЕДОВ билан учрашиб суҳбатлашди.

— Пирмат Шермуҳамедович, кейинги йилларда шўрлик Оролга бағишлаб юзлаб йиғилишлар бўлгандир. Айтинг-чи, уларнинг денгизимизга бир ҳовуч сувчалик фойдаси тегаяптими!

— Биз шу кунга қадар Орол муаммосига бағишлаб 107 та йиғилиш ўтказдик. Москва, Тошкент, АҚШ, Англия, Нукус, Урганч, Тошҳовузда бўлган анжуманларниям қўшиб ҳисобласак, юқоридаги рақам 500—600 га етади. Муҳим қарорлар қабул қилинди. Ақлли гаплар айтилиб, кўплаб таклифлар ўртага ташланди. Бунинг устига мамлакат ва жумҳурият раҳбарларининг фикр-мулоҳазаларини ҳам ҳисобга оладиган бўлсак, Орол аллақачон сувга тўлиши керак эди. Афсуски, пешонамиздаги ёлғиз денгиз борган сари таназзулга юз тутмоқда.

Айтилганию, ёзилгани қоғозларда қолиб кетаётир. Иттифоқ Олий Кенгаши бунга жиддий аралашмаяпти. Шу боис вақтдан, демак, имкониятдан ютқазаяпмиз, бу аҳволда Орол тақдирида ижобий ўзгаришлар бўлиши қийин. Назаримда, халқимиз ҳали ҳам Орол фожиасини тўла англаб етгани йўқ.

— Нега бу масала СССР Олий Кенгаши кун тартибига қўйилмаяпти!

— Депутатларимиз ҳаракат қилаяптилар, негадир уларнинг таклифи амалга ошмаяпти. Орол ҳақида гап кетганда шахсан мамлакат Президенти қўллаб-қувватламаяпти. Гапим исботи учун ибратли бир мисолни айтай: яқинда жумҳуриятимизга СССР халқ депутати, Олий Кенгашнинг Экология ҳамда табиий бойликлардан оқилона фойдаланиш қўмитаси раиси Ҳакимбек Салиқович Салиқов навбатдаги сессияда Орол муаммоси бўйича қабул қилиниши керак бўлган қарор лойиҳасини олиб келди. Муносабатимизни яшириб ўтирмайман: бу ҳужжатда янгилик йўқ, ҳаммаси маълум фикрлар. Биз унга салбий баҳо бердик.

— 1991 йилда Орол ва Оролбўйи аҳолисининг эҳтиёжлари учун қанча маблағ ажратилди!

— Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон ССР Давлат план қўмитасидан 1,7 миллиард сўм ажратишни талаб этишганди, аммо иттифоқ бюджетидан 765 миллион сўм ажратиш кўзда тутилмоқда.

Бу нима! Ғамхўрликми ёки ўйинми? Менимча, ғамхўрликдан кўра жабрдийдалар тақдирига бефарқлик яққол кўриниб турибди. Ачинарлиси шуки, Орол муаммолари йилдан-йилга ортиб, унга ажратиладиган маблағ тобора камайиб бормоқда.

— Қизиқ, унда мутасадди ташкилотлар нима билан шуғулланишмоқда!

— Шулардан бири Ўзбекистон ССР Суғориш ва сув хўжалиги вазирлиги, шахсан унинг раҳбари А. Гиниятуллиндир.

Улар турли ташкилотларга хатлар ёзиб, четдан сув олиб келинмаса, Оролни асраш мумкин эмас, фақат Сибирь қутқаради, акс ҳолда ҳаммамиз қирилиб кетамиз, деган гапларни айтиш билан овора бўлмоқдалар. Қизиқ: бир томондан ўртоқ Гиниятуллин сувнинг тақчиллиги ҳақида бонг урса, иккинчи томондан янги ерлар ўзлаштиришни қаттиқ туриб ҳимоя қилмоқда.

Шундай шароитда катта орзу-умидлар билан ташкил қилинган Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитасининг сусткашлиги, масалаларни жиддий ва аниқ ҳал қила олмаслиги, жамоатчиликни ташвишга солмоқда. Исбот дейсизми? Марҳамат: маълумки, КПСС Марказий Қўмитаси ва СССР Вазирлар Кенгашининг 1988 йилги Орол муаммоларига бағишланган қарорида денгизни асраш мақсадида Амударёнинг ўнг ва чап қирғоқларига оқова сувлар учун мўлжалланган колекторлар қазиш режалаштирилганди. Ҳукумат бу мақсадга маблағ ажратди. Мана, орадан икки йилдан ортиқ вақт ўтди. Шу кунга қадар лойиҳа ишлаб чиқилгани йўқ. Аммо Амударёнинг ўнг соҳили бўйлаб коллекторлар қазиш бошлаб юборилди.

Ҳозир ғалати вазият вужудга келди: олимларнинг катта бир қисми ва жамоатчилик вакиллари ушбу коллекторлар қурилишига кескин қарши чиқмоқдалар. Бу ишларга ишчи кучи, техника ажратилмоқда, маблағ сарфланмоқда. Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси бу масалага жиддий аралашиши ва ижобий ҳал қилиши керак.

— Сиз Орол муаммолари билан боғлиқ икки воқеа ҳақида гапирмоқчи эдингиз...

— Биринчи воқеа марҳум Рашидов номи билан боғлиқ. Сиз яхши биласиз, Комил Яшин узоқ йиллар Шароф ака билан бирга ишлаган. Яқинда мен оқсоқол адибимизни 80 ёшга киргани билан табриклагани уйига бордим. У киши суҳбат орасида мендан: «Рашидовнинг нима сабабдан ўлганлигини биласизми?» — деб сўраб қолди. «Йўқ, билмайман», — деб жавоб қайтардим. «Билмасангиз, мана эшитинг, — деди адиб ва қуйидаги воқеани сўзлаб берди.

...1983 йил октябрь ойининг бошида мен Рашидов қабулида бўлдим. У кишини кайфияти йўқ, тушкун бир ҳолатда кўрдим. Ўзаро ҳол-аҳвол сўраганимиздан кейин раҳматли шундай деди: «Биласизми, ҳозир мени нима қийнаяпти? Орол муаммоси... Узоқ йиллар давомида Оролнинг насибасини пахтага бердик, бизнинг пахтамиз туфайли Иттифоқимиз қаддини тиклади. Бизнинг пахтамиз туфайли СССР билан бошқа социалистик мамлакатлар ўртасидаги алоқалар мустаҳкамланди. Бизнинг пахтамиз туфайли Россияда ишсизлик камайди. Биз пахтамиз билан мамлакатни кийинтирдик.

Пахтага сарфланаётган сув Сибирь дарёлари ҳисобига қопланади, деб ўйлагандик, афсуски, умидимиз сароб бўлиб чиқди. Яна шуниси ачинарлики, пахтадан келадиган фойда халқимизнинг турмушини яхшиламади. Хуллас, Оролнинг насибасини қирқиб етиштирилган пахта унинг учун кафан бўлиб чиқди. Шундай қилиб, ҳам денгизимиздан ажрадик, ҳам халқимизнинг турмуш даражаси пасайиб кетди. Биласизми, Яшин ака, агар Оролни асраб қололмасак, наинки жумҳуриятимизни, қўшни минтақаларни ҳам хароб этамиз.

Ҳар куни тушимга киради. Ҳар куни шўрлик уммонимиз атрофида сувсизликдан қуриётган далаларни, боғ-роғларни, майиб-мажруҳ туғилаётган болаларни, азобда қолган аёлларни туш кўраман».

Яшин ака бир зум жимиб қолди. Сўнгра уф тортиб гапида давом этди. «Энди бу ёғи нима бўлади?» — деган саволимга Шароф Рашидович оғир сукутдан сўнг шундай жавоб берди: «Мен ҳам иккиланиб қолдим. Лекин, Яшин ака, сизга бир гапни айтиб қўяй. Биз узоқ муддатга мўлжалланган режаларимизда ҳам, уларни амалга ошириш учун йўл танлашда ҳам янглишган эканмиз...»

Комил Яшин суҳбат ниҳоясида шундай хулоса қилди: «Бу менинг Рашидов билан охирги учрашувим эди. Орадан анча йиллар ўтди. Ҳамон ўша суҳбатни бутун тафсилоти билан эслайман. Айтган гаплари қулоғимга қўрғошиндек қуйилиб қолган. Демоқчиманки, Шароф Рашидовни Орол фожиаси ўлдирди».

Иккинчи гап бир тарихий ҳужжат билан боғлиқ. Туркистон генерал губернатори Кауфманнинг подшо билан ёзишмаларидан бирида шундай сўзлар бор: «Биз Оролни ўйлашимиз керак. Биз шундай қилишимиз зарурки, Амударё билан Сирдарёнинг сувлари Оролга етиб бормасин. Бу сувлар пахта учун ишлатилсин. Оролга эса Сибирдан сув келтириш лозим. Ана шундагина Туркистонни мустамлака сифатида тутиб туришимиз мумкин бўлади».

Шундан, кейинги юз йил мобайнида жумҳуриятимизнинг бойликларига зўравон ҳукмронлик қилинди. Орол ҳам эгасиз бўлиб қолди ва ҳамон шундай. Ўтган йили июнь ойида АҚШнинг Индиана штатига қарашли Булумингтон шаҳрида Орол муаммоларига бағишланган анжуман бўлди. Унда таниқли олимлар, мутахассислар қатнашдилар, кўпгина ибратли фикр ва таклифлар ўртага ташланди. Шу асосда америкалик ҳамкасбларимиз махсус қўлланма яратишган. Афсуски, уни амалий мақсадларни кўзлаб қабул қиладиган ташкилотнинг ўзи йўқ.

Орол — халқлар тақдири, одамлар тақдири. Агар биз уни асраб қолмасак фожиалар авлоддан авлодга «мерос» бўлиб қолаверади. Бу «мерос»нинг асоратлари, жароҳатлари, уқубату армонлари йилдан йилга оғирлашиб, миқёслари кенгайиб бораверади. Суҳбатимизни яхши ният билан якунламоқчиман. 1991 йилда денгизимизга кўпроқ сув қуйилсин, унинг ҳамдардлари кўпайсин.

«Халқ сўзи»нинг ижобати

ДЕКАН... ШУНДАЙ САЙЛАНДИ

— Бегоналарга сўз берилмасин! — луқма билан бошланди факультет деканини сайлашга бағишланган йиғилишнинг музокара қисми.

Бу вақтда минбарда дорилфунун муаллими, фалсафа фанлари доктори С. Шермуҳамедов ўз фикрини баён этарди:

— Йиғилиш қатнашчиларининг ҳаммасига тушунарли бўлсин учун рус тилида сўзламоқчиман, — деди нотиқ. — Сайловда қатнашиш мақсадида ариза топширган ҳар учала номзод ҳам ташкилотчилик бобида кам эмас. Агар Зайниддинов билан Йўлдошев ўртоқлар икки тилни мукаммал билишлари билан устун турсалар, ҳурматли Калерия Иванова факультетда орттирган саккиз йиллик деканлик тажрибаси билан рақобатчилардан афзал. Мен уларнинг қайси бири шу лавозимга кўпроқ муносиб эканлигини таъкидлаб, кўпчиликнинг фикрига таъсир этмайман. Фақат сайловчилар бир нарсани унутмасликларини сўрардим: биз бутун факультет доирасидаги ташкилий масалани ҳал этарканмиз, бу ечимнинг таъсири бутун жумҳуриятимиз истиқболига дахлдор эканлигини унутмаслигимиз шарт. Масалага ана шундай катта мезон билан қаралиши керак.

Ҳа, ўтирган жойидан бемалол луқма ташлаган шахснинг асоси бор: СССР Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги 1987 йилда тасдиқлаган ва ҳозир амал қилаётган йўриқномага кўра, олийгоҳларнинг факультетлари деканини сайлашда фақатгина мазкур факультет илмий кенгашининг аъзолари фикр билдириш ва овоз бериш ҳуқуқига эга. Кенгаш аъзолари эса... хизмат муддати ўтиб, янгидан сайланиш учун ариза берган собиқ декан билан 5 йил бирга ишлаган жамоа вакиллари ҳамда ўша декан раҳбарлигида ўтказилган талабалар йиғилишларида сайланган фаоллардан иборат бўлади. Деканликка янги даъвогар ҳам мана шу жамоанинг аъзоларидан танланиши зарур. Қанчалар обдон ўйланган ва айни вақтда мантиққа зид қоидалар мажмуи бу!

Илм-фан соҳасида ҳам қайта қуришнинг жонкуярлари томонидан «Халқ сўзи» воситасида қўйилган «Декан қандай сайланмоғи керак?» муаммоси юқоридаги темир қўрғон аллақачон занглаганлигидан жамоатчиликни огоҳлантирувчи бонг бўлади. Яқинда ана шу ташаббус бошлаган даргоҳ — Тошкент давлат дорилфунуни фалсафа ва иқтисод факультети илмий кенгашининг декан сайловига бағишланган мажлиси ўтказилди. Унда бу факультетда ишламайдиган йирик олимлар ва жамоатчилик вакиллари ҳам иштирок этишди. «Мажлисни факультет жамоасидан вакилми ёки ҳаммага холис киши олиб борсинми?» — деган икки таклиф ўртага қўйилди. Иккинчи таклиф кўпчилик овоз билан тасдиқланди. Раислик қилувчи сўзга чиққанлардан холисона фикр билдиришни талаб қилди.

— Мен собиқ деканимиз ўзи қайта сайланиши тарафдориман, — деди В. Токарева. — Чунки у киши билимдон, деканлик фаолиятида ҳам анча тажриба орттирган...

— Жумҳуриятда ягона бу факультет кейинги йилларда сифат жиҳатдан орқага кетди, — деб ҳамкасби гапини рад этди Ғолиба Шоюсупова. — Талабага бериладиган билим даражасини оширишга интиладиган, тарқоқлик кайфияти ўрмалаган жамоани маънан бирлаштирадиган киши сайланиши керак...

— Кейинги йилларда дунёда туб бурилишлар, янгиланиш йўлида изланишлар содир бўлаяпти. Жумҳуриятимизда тараққиёт бобида эришилган ютуқларни, йўл қўйилган хатоликларни фалсафий мушоҳада чиғириғидан ўтказадиган нуктадонларни тарбиялаб етиштиришимиз зарур. Бу масалада матбуотда Ўзбекистондаги барча олийгоҳларнинг талабалари фаол қатнашаяптилар. Фақат фалсафа ва иқтисод факультети бу қизғин мунозаралардан четда турибди. Аслида эса сиёсий, иқтисодий масалаларни таҳлил, одамлар руҳиятини тадқиқ этиш ишлари биринчи навбатда шу талабалар ва муаллимларнинг бурчи! — деди ўз сўзида М. Нурматов.

Доцент Ю. И. Березов гапнинг индаллосини айтиб қўя қолди:

— Факультет гарчи файласуфлар, руҳиятшунослар, иқтисодчилар ва сиёсатчиларни етиштириб чиқарсада, бош йўналишимиз — иқтисодда пухта кадрлар тайёрлаш. Шунинг учун мен факультетни иқтисодчи олим бошқаришини истайман. Қолаверса, энди абитуриентларни ташкилотлар билан шартнома асосида ўқишга қабул қилиш, бозор иқтисоди шароити ҳам шуни тақозо этади...

Баҳслар, тортишувлардан сўнг овоз бериш бошланди, Ҳамма ҳаяжонда. Ташвишланмай бўладими! Ахир шу дақиқаларда бу сайловхонадан ташқарида кундалик юмушларига ғарқ халқнинг моддий-маънавий бойликларини қўриқловчилар — бўлажак нуктадонларнинг даргаси сараланмоқда! Олти кафедрага уюшган юз нафардан зиёдроқ муаллимлар жамоаси кучига таянган бу даргоҳда яқин кунларда амалга ошириш шарт деб ҳисобланган қанчадан-қанча талаблар янгради. Халқ юрагида йиғилиб ётган армонлару ҳозирча тилга кўчмаган мулоҳазалар ўз тилмочини кутиб турибди ҳали!

Нотиқлардан бири танаффус пайтида ёнимга келиб шивирлади:

— Минбарда фикримни тўла айтишга улгурмадим. Мен факультетда туб бурилиш ясаш учун аввало ўқув режасини ўзгартириш керак, демоқчийдим. Бизда, масалан, беш йил давомида талабалар Марксизм-ленинизм классиклари фалсафасини ўрганишлари учун 2.000 соат берилгани ҳолда, «Арастудан кейинги «иккинчи муаллим» деб дунё тан олган Абу Наср Форобий меросини ўргатишга атиги икки соат ажратилган.

Гапимиз узилди: сайлов саноқ ҳайъатининг раиси сайловда иқтисод фанлари доктори С. Зайниддинов кўп овоз олганлигини маълум қилди. Мажлисда қатнашган «Халқ сўзи»нинг вакили ҳам рўзномада яқинда муҳрланган «Халқ сўзи» ижобатга ўтганидан масрур эди ва ушбу сатрларни ёзиб имзо чекди..

Мукаррама МУРОД қизи.

ТИЛ КАМОЛИ — МИЛЛАТ ЖАМОЛИ

ҚОНУН ҲОЗИР БАЖАРИЛСА БАЖАРИЛГАНИ, АКС ҲОЛДА КЕЛАЖАК ОЛДИДА ГУНОҲИ АЗИМГА ҚОЛГАН БУЛАМИЗ

1

Ўзбек тилига давлат тили мақоми берилиши ҳаётимиздаги, ҳатто тарихимиздаги ниҳоятда катта воқеа бўлди. Бундай табаррук ишга қўл уриш қайта қуриш даврида юзага келган имкониятлар, ҳалол меҳнат қилиб кун кўриш қон-қонига сингиб кетган халқимизнинг ижтимоий-сиёсий фаоллиги, миллий онги бир қадар юксалганлиги натижасидагина рўёбга чиқади.

Жуда катта машаққатлар, кўплар учун ҳануз сир бўлиб келаётган ғовларни енгиш, таъна ва маломатларга, таъқибларга сабр-тоқат билан бардош бериш орқали қўлга киритилган бу тарихий ғалабани ақл-идрок ила, шошма-шошарликка, бирёқламаликка, миллий муносабатларни кескинлаштиришга йўл қўймай, жумҳуриятимиздаги вазиятни тўла ҳисобга олган ҳолда муттасил мустаҳкамлаб бормоғимиз керак.

Тил камолоти миллат тараққиёти, миллий маданият ривожланишининг ҳал қилувчи омилларидан бири эканини асло унутиб бўлмайди. Ўзбек тили жаҳондаги энг қадимий, бой тиллардан биридир. Ўтмишдаги улуғ аждодларимиз қолдирган улкан илмий, маданий мерос бунинг яққол далилидир.

Алишер Навоийни адолатли равишда ўзбек адабий тилининг асосчиси деб ҳисоблаймиз. Унинг бу тил тараққиётига қўшган ҳиссаси ниҳоятда каттадир. Лекин Навоийнинг такрорланмас ижодига асос бўлган она тилимиз ундан олдин ҳам кўп асрлар давомида шаклланиб, ривожланиб келган. Буюк бобокалонимиз шу заминга таяниб ўзбек адабий тилидаги бадиий ижоднётни бағоят юксак босқичга кўтарди. Аҳмад Яссавийнинг ҳикматлари, Ҳофиз Хоразмий шеърияти, буюк шоир, олим, давлат арбоби Заҳириддин Бобурнинг «Бобурнома» асари ҳам ўзбек тили тарихий равнақи ва бой имкониятларини кўрсатувчи яна бир далилдир.

Тарихимизнинг сўнгги 70 йили давомида ўзбек тилининг мустақил тараққиёти йўлида кўплаб ғовлар пайдо бўла бошлади. Бу даврдаги энг жиддий хатолардан бири ёзувимизни икки марта ўзгартириш бўлди. Эски ўзбек ёзуви асрлар давомида қўлланиб келинди. Кичик бир муддат ичида қўланилган лотин ёзуви ўзбек тилининг фонетик ҳамда орфографик хусусияти ва имкониятларига тўла мос келар эди. Умуман айтганда ўзбек тили рус графикасига ўтиши учун бирор бир шаксиз зарурият бўлганини билмайман. Рус графикаси ўзбек тилининг фонетик, орфографик хусусиятларини ифода этиш учун етарли даражада мос келмайди. Бундан ташқари, янги графика тилимиздаги кўп сўзлар бузилиб талаффуз этилишига сабаб бўлди. Ўзбек тилини ўрганмоқчи бўлган бошқа миллатларнинг вакиллари ҳам айрим сўзларни тўғри талаффуз этиш имкониятидан маҳрум бўлдилар. Умумий таълим мактабларида ёшларнинг саводини чиқариш соҳасида ҳам жиддий мушкулликлар туғилди. Бундан 4—5 йил муқаддам ўзбек ёзувини ислоҳ қилиш борасида яна бир бор ўзбошимчаларча уриниш бўлди: тилимизнинг хусусиятларига мутлақо мос келмайдиган рус тилидаги қатор ҳарфларни ўзбек графикасига олиб кириш учун ҳаракат бошланди. Хайриятки, тилимиз софлиги ва тараққиётига зарба берадиган, она тилини яхши билмайдиган чала муллалар ташаббусида олдинга сурилган бу ҳаракат ярим йўлда қолиб кетди.

Миллий тиллар ривожланишининг асосий омилларидан бири иш юритиш ва ҳужжатлар тузиш борасида улардан кенг фойдаланишдир. Шундай тақдирдагина миллий тиллар камол топиб, ижтимоий-сиёсий, илмий, маданий тараққиётни ўзида акс эттириб боради.

20-йилларнинг бошларида Туркистон мухтор жумҳуриятида, Бухоро, Хоразм халқ совет жумҳуриятларида давлат ишларининг маълум қисми ўзбек тилида олиб борилар эди. Кейинроқ бориб бу ишга хотима берилди, марказий ва маҳаллий давлат идораларида иш юритиш асосан рус тилига ўтказилди.

Албатта, кўп миллатли мамлакатда жумҳуриятларнинг марказ билан муносабатларида ҳужжатлар ягона тилда олиб борилиши қонуний ва зарурий бир ҳол. Лекин жумҳуриятнинг ички ҳаётига оид бўлган ишлар, ҳужжатлар ҳам асосан рус тилида олиб борилиши ўзбек тили тараққиёти йўлида янги сунъий ғовларни келтириб чиқарди. Раҳбарлик ишларига тайинлашда кишилар асосан рус тилини қанчалик билишлари эътиборга олинди-ю, улар ўзбек тилини билиш ёки билмасликларига ҳеч ким эътибор бермади. Шу сабабли кўплаб раҳбарлик лавозимларига рус тилини биладиган, лекин ўз она тилини билмайдиган, ёки уни тўла эгалламаган шахслар келиб қолдилар. Улар, албатта, ўзбек тилининг ривожланишига, давлат ишларида кенг қўлланилишига жонкуярлик қилолмас эдилар. Сўнгги 40—50 йиллар давомида кўплаб шундай зиёлилар, раҳбарлар шаклландиларки, улар ўз она тилида бирор жиддий нарса ёза, халқ олдига чиқиб адабий тилда сўзлаша олмас ҳам эдилар. Йиллар давомида бу аянчли ҳолга (миллатчиликда айбланишдан қўрқиб) кўникиб кетдик. Ўз она тилини мутлақо билмаса ҳам рус тилини мукаммал эгаллаш, шу тилда чиройли сўзлаш, илмий, адабий асарлар ёзиш маънавий камолотнинг чўққиси деб ҳисоблана бошланди, ижтимоий, маънавий ҳаётимизнинг барча соҳаларида рус тилини қўллаш одат тусига кириб қолди.

30-йиллар бошларида Ўзбекистонда яшовчи рус тилида сўзловчи миллатларнинг вакиллари маҳаллий аҳоли тилини озми-кўпми билар эдилар. Қатор рус олимлари ўзбек тилшунослиги ривожланишига ўзларининг катта ҳиссаларини қўшдилар. Кейинроқ бориб ўзбек тили ижтимоий-сиёсий, маънавий ҳаётнинг кўплаб соҳаларида иккинчи ўринга тушиб қолганлиги маҳаллий тилга нисбатан менсимай қараш ҳолларининг кучайишига олиб келди. Жамият ҳаётида зарурият бўлмаган тақдирда бошқа тилни, биринчи навбатда маҳаллий миллат тилини ўрганишга онгли, виждонан интилиш ҳам бўлмайди, албатта. Бундай аҳвол юз беришига баъзи миллатфуруш раҳбарлар ва зиёлилар олиб борган хушомадгўйлик сиёсати ҳам сабаб бўлди. Рус тилида ўқитиладиган мактабларда ўзбек тилини ўргатиш ўнлаб йиллар давомида, асосан, хўжакўрсинга олиб борилди.

Бундан 20—25 йиллар муқаддам Низомий номидаги педагогика институтида ишлаган вақтимда қишлоқдан келган забардаст, ақлли ёшлар илмий анжуманларда ўзбек тилида маъруза қилмоқчи бўлганларида минбардан ҳайдаб туширишганини ҳеч эсимдан чиқара олмайман. Ёшлардан кандидатлик имтиҳонларини олаётган вақтимизда ҳам улар ўзбек тилида жавоб бермоқчи бўлишганда бу — қолоқлик, улар рус тилида жавоб бермасдан ўз билимсизликларини, нодонликларини яширмоқчилар, деб айтилган таъналарни кўплаб эшитганмиз. Биз, қўйсифат, итоаткор, юввош кишилар катта мажлисларда, йирик анжуманларда 5—10 фоиз бошқа миллатга мансубларни ҳисобга олиб барча маърузаларни рус тилида ўтказдик, ўтирган 80—95 фоиз одам рус тилини етарли билмаслигини асло ҳисобга олмадик.

Ўзбек тилига нисбатан бундай муносабат ўсиб келаётган ёшларнинг онгига ҳам таъсир этди. Ўзбек оилаларида ўз фарзандларини рус тилида ўқитиш ҳаракати кучайиб кетди. Шу сабабли бир неча ўн йиллар давомида ўз миллий маданиятини, анъаналарини чуқур билмайдиган, она тилига менсимай қарайдиган кўплаб ёшларни шакллантирдик. Шу йўл билан қадрдон рус дўстларимизга ҳам салбий таъсир кўрсатдик, уларда ўзбек тилини билишга эҳтиёж ва заруриятни шакллантирмадик. Ахир ўзбек тилини билиш шу жумҳуриятда яшовчи асосий миллатнинг қалбига йўл топиш, такрорланмас маданиятини чуқур эгаллашнинг бош омилларидан бири-ку!

Кўплаб олий, махсус ўрта ўқув юртларида ҳам ўқитиш, таълим-тарбия ишлари асосан рус тилида олиб борилиши ўзбек тилини ривожлантиришга, унга нисбатан ҳурмат билан қарашни шакллантиришга салбий таъсир этди. Кўплаб ёшлар қишлоқлардан келганликлари учун рус тилида ўтилаётган дарсларни тўла эгаллай олмай, деярли чала мулла бўлиб қолдилар. Рус тилини ўрганишга кетган вақт аниқ илмий масалаларни чуқур тушуниш ва эгаллаш имкониятини камайтирди. Бу борадаги камчиликларда рус ўртоқларимизни айблаш мумкин эмас, албатта. Бу хатолар учун сиёсий онги паст, миллий қадриятларини тушунмаган ўзбек зиёлиларининг ўзлари ҳам айбдордир.

Эркин ЮСУПОВ

2

Ўнлаб йиллар давомида рус тили илмий изланишлар борасидаги асосий, ҳатто ягона тил бўлиб қолди. Жумҳуриятимиздаги кўплаб илмий-тадқиқот институтларида ўзбек тилида ёзилган асарлар нашр этилиши камдан-кам учрайдиган ҳодиса эди. Ўзбекистон Фанлар академияси Тарих институтида 1980—1985 йилларда ёзилган илмий асарларнинг 80 фоизи рус тилида, 12—13 фоизи хорижий тилларда, фақат 3 фоизи, у ҳам бўлса оммабоп мақолалар — ўзбек тилида нашр этилганди. Кўплаб олимлар, ўзбек тилига менсимай қараш шаклланганлиги туфайли ўз она тилида бирорта йирик асаргина эмас, ҳатто кичик бир мақола ҳам ёзишга қодир бўлмай қолдилар. Ҳатто ўзбек тили, қадимий қўлёзмалар таҳлили, ўзбек адабиётига оид диссертациялар ҳам, асосан, рус тилида ҳимоя қилинди. Натижада жумҳуриятимизда янги бир тоифа мутахассислар шаклланишдики, улар, асосан, ўзбеклар рус тилида ёзган ишларни таҳрир қилиш, ўзбек тилидаги илмий ишларни рус тилига ағдариш орқали жарақ-жарақ пуллар топар эдилар. Бу йўл билан мавжуд сиёсий тузумга нисбатан ўз «ҳурмат»имизни билдириш борасида барча жумҳуриятлардан илгарилаб кетдик, лекин бу «садоқат» оқибатда қандай натижаларга олиб келишини англамадик, билган бўлсак ҳам уни очиқ айтишдан қўрқдик.

Орамизда ўзбекларнинг ўз тили ва маданиятига ҳурматини миллатчилик деб баҳолайдиган, миллатфурушликни касб қилиб олган, виждонан айтилган холис фикрларни қора бўёққа бўяб марказга етказадиганлар ҳам кўп эди. Афсуски, бундайлар ҳозир ҳам бор, ҳали ҳам эгардан тушганлари йўқ. Улар ўзбек тили ва маданияти камолоти учун ғамхўрлик руҳида ёзилаётган мақолаларни, илмий ишларни қора қалам билан чизиб ўқимоқдалар. Бундай ғаламисларнинг фикрига, иғвосига қулоқ соладиганлар ҳам оз эмас. Шу ўринда ўзбек халқининг ажойиб бир мақоли маъносини келтирмоқчиман: «Иғвогарга қарши курашиш учун биринчи навбатда иғвога қулоқ соладиган кишиларнинг қулоқларини кесиб ташлаш керак». Жамиятда иғвога қулоқ соладиганлар бўлмаса, иғвогарларнинг қўлидан ҳеч нарса келмайди.

Хулоса қилиб айтганда, ўзбек тилининг аҳволи, истиқболи ҳақида ўйлаш, уни қонун ҳимоясига олиш, бу борада белгиланган режаларни аниқ ва изчил амалга ошириш давримизнинг муҳим вазифаси бўлиб қолди.

* * *

Қабул қилинган қонунни изчил амалга ошириш учун бир неча масалаларга жиддий эътибор бериш керак. Булар қуйидагилардан иборат:

Ўзбек тили, унинг асосий негизи бўлган сўз бойлигининг изчил ривожланиши учун барча имкониятларни яратиш, мавжуд ёзувни тилнинг хусусиятларини тўла ҳисобга олган ҳолда тўла ислоҳ қилиш;

ўзбек тилини давлат доирасида — идора ишларида, таълим-тарбия соҳасида, илмий-тадқиқотларда, ижтимоий-сиёсий, маданий ҳаётнинг барча соҳаларида кенг қўллашни таъминлаш;

тил тараққиётининг асосий омилларидан бири бўлган атамашуносликни кенг йўлга қўйиш, ўзбек тилини ҳозирги ижтимоий, сиёсий, иқтисодий, маданий, илмий-техникавий жараёнларни тўла ифода эта оладиган етук тилга айлантириш;

рус тилидан мамлакатимиздаги миллатлараро мулоқот тили сифатида фойдаланиш, уни ўрганишга эътиборни кучайтириш, жумҳуриятимизда яшовчи барча миллатлар ва элатлар тиллари тараққий этиши ҳамда қўлланиши учун зарур барча имкониятларни яратиб бериш;

жумҳуриятимизда яшовчи ва рус тилида сўзлашувчи барча миллатларнинг вакиллари ўзбек тилини ўрганишлари учун барча шароитларни муҳайё этиш.

Бу муҳим ва мураккаб масалаларни қисқа вақт ичида тўла ҳал қилиш мумкин эмас, албатта. Ўтган бир йилда давлат тили ҳақидаги қонунни амалга ошириш соҳасида кўплаб тадбирлар рўёбга чиқарилди. Лекин уларни мавжуд имкониятлардан батамом фойдаланиш деб бўлмайди. Ўзбек тилини ривожлантириш, ўқитишни яхшилаш, уни давлат ишларида кенг қўлланишини йўлга қўйиш борасида жиддий хатолар бор. Бошқа миллат вакиллари томонидан ўзбек тилини ўрганишга ҳаракат қилиш ҳоллари сўнгги вақтларда яна сусайиб бормоқда. Умумий таълим мактабларида, олий ва ўрта махсус билим юртларида рус тилини ўрганиш ҳам яхши йўлга қўйилди, деб бўлмайди.

Биринчи навбатда ўзбек тилининг давлат тили сифатида амал қилиши учун зарур бўлган шароитларни ҳозирлаш керак.

Жумҳуриятимиздаги кўплаб муассасаларда иш юритиш ўзбек тилига ўтиши учун жиддий амалий чоралар кўрилаётгани йўқ. Орамизда ўзбек тилида ҳужжатларни саводли қилиб тайёрлайдиган кишилар кам. Кўплаб маҳаллий раҳбарларнинг ўзлари ҳам сўнгги вақтларда она тилини пухта ўрганиш масаласига эътибор бермай қўйдилар. Бундан ташқари, ҳужжатларни ўзбек тилида тайёрлаш учун зарур ёзув, кўпайтириш асбоблари ниҳоятда оз. Жумҳуриятимизда ўзбекча ёзув машинкалари ишлаб чиқарадиган корхона қурилса, мақсадга ғоят мувофиқ бўлар эди. Агар мамлакатимизнинг марказий идоралари Ўзбекистон учун ҳар йили ажратиб берадиган ёзув машинкалари билан чекланиб ўтирадиган бўлсак, бу муаммони яқин вақтлар ичида ҳал эта олмаймиз. Маҳаллий раҳбарлар ва идора ходимларига расмий ҳужжатларни ўзбек тилида тайёрлашни ўргатадиган курслар ҳам очиш мақсадга мувофиқдир. Агар аҳвол шундайлигича қолиб кетаверса, яқин 10—15 йил ичида идора ҳужжатларини ўзбек тилида тайёрлашга ўта олмаймиз.

Мажлислар ва кенгашларни ўзбек тилида стенограмма қила оладиган мутахассислар деярли йўқ. Бу борада кейинги вақтларда ишдан кўра гап кўпроқ бўлмоқда. Агар йилига ўзбек тилида стенограмма қила оладиган 200 дан ортиқ мутахассис тайёрлай олсак, биргина Тошкент шаҳрининг эҳтиёжини қондириш учун ўн йилдан кўпроқ муддат керак. Хулоса қилиб айтганда, ҳужжатларни ўзбек тилида тайёрлашга ўтиш масаласига мавсумий бир вазифа деб қараш ярамайди. Жумҳуриятимизнинг иқтисодий ва сиёсий мустақиллигини аста-секин мустаҳкамлаб бориш масаласи ҳам бу ишга мунтазам эътибор беришни талаб қилади.

Жумҳуриятимизда муайян шароит, маҳаллий имконият ва эҳтиёжларга қараб айрим жойларда, корхона ва идораларда иш юритиш рус, қозоқ, тожик тилларида ҳам олиб борилиши мумкин.

Ўзбек тилини ўрганиш олий ва махсус билим юртларининг ҳаммасида жорий этилиши шарт. Ёшлар қайси соҳадан мутахассис бўлишмасин, асосий фанлар билан бир қаторда она тилини ҳам мукаммал билишлари керак. Жумҳуриятимизда яшовчи рус тилида сўзлашувчи миллатлар вакиллари ўзбек тилини ўрганишлари ғоят катта аҳамиятга эга. Бу иш ўз навбатида, мамлакатимизда миллатлараро муомала тили бўлмиш рус тилини ўрганишни кенг йўлга қўйиш билан қўшиб олиб борилади.

Рус тилида сўзлашувчи миллатлар вакилларининг ҳаммаси ўзбек тилини ўрганиши мажбурий деб бўлмайди. «Бўйнидан бойланган овга ярамас» деганларидек, бу ишда мажбурийлик сиёсатини асло қўллаш мумкин эмас. Ўзбек тилини ўрганиш холис ният ва виждон амри билан боғлиқдир. Ўзбекистонда доимий яшаб, ерли миллатнинг маданиятини, урф-одатларини билишга ҳаракат қиладиган, унинг қалбига йўл топиб, чин садоқатли, абадий дўст бўлишга виждонан интилувчи киши маҳаллий аҳоли тилини билишга ўз-ўзидан ҳаракат қилади. Ўз она тилини қадрлаган ҳолда ўзбек тилини ҳам билиб оладиган европаликлар кўп нарса ютсалар ютадиларки, ҳеч нарса ютқазмайдилар. Нима учундир қатор ўртоқлар хорижий тилларни ўрганишни маънавий камолотнинг шарти деб биладилар, лекин бу мезонни мамлакатимиздаги ғоят кенг тарқалган тиллардан бўлмиш ўзбек тилига нисбатан қўлламайдилар. Ўзбеклар рус халқини ҳурмат қилишади, лекин ўзбек тилини биладиганларини эса яна ҳам кўпроқ қадрлайдилар.

Ўзбекистонда яшовчи корейслар, арманларнинг анча қисми ўзбек тилини яхши билади, бунга уларни ҳеч ким мажбур этган эмас. Улар Ўзбекистонда яшаб маҳаллий аҳоли тилини билиш орқали жон-жонга, дил дилга туташиб кетишини яхши англаганлар. Ўзбек тилини ҳурмат қилиш ва ўрганиш учун биринчи навбатда ўтмишдан мерос қолган шовинистик калондимоғликни, кеккайишни бир чеккага йиғиштириб қўйиш, маҳаллий халқни ўзига тенг кўриб, чин дилдан ҳурмат қилишга ўрганиш зарур. Қарс икки қўлдан чиқади дегандек, миллатлар ўртасидаги дўстлик, ҳурмат, самимийлик, садоқат ҳам икки томонлама бўлиши керак.

Рус тилида ўқитиладиган мактабларда, олий ва махсус ўқув юртларининг рус гуруҳларида ўзбек тилини ўқитишни жиддий яхшилаш лозим. Ҳозирча бу борада сезиларли иш қилинаётгани йўқ. Жумҳурият Олий ва ўрта махсус таълим министрлиги олий ўқув юртлари учун керакли шароитларни яратиб берди. Лекин бу соҳада самарали иш олиб борадиган ўқитувчилар етишмаслиги сезилиб қолди. Бу масалани ҳам астойдил ўйлаб кўриш керак.

* * *

Маҳаллий миллат тилини билишга жумҳуриятда яшаш ва меҳнат қилишнинг асосий, ягона шарти деб қараш ҳам нотўғридир. Ўзбекистон кўп миллатли жумҳурият бўлган ва шундай бўлиб қолади. Тил борасидаги сиёсатда шошмашошарликка йўл қўйиб, бошқа миллатларни камситадиган бўлсак, вазиятни яна ҳам чигаллаштириб юборамиз. Бу масалада бебошликка, миллий калондимоғликка, шошмашошарликка асло йўл қўйиб бўлмайди. Миллий ҳиссиёт, миллий қадр-қиммат ниҳоятда нозик нарса. Бир миллатнинг қадрини тиклаш иккинчи миллатнинг камситилиши ҳисобига бўлмаслиги лозим. Ўзбекистонда яшовчи ҳар бир миллат ва элат ўз тилида сўзлаш, она тилини ҳар томонлама ривожлантириш ҳуқуқига эга. Ўзбек тилига давлат мақоми бериш ҳақидаги қонунда кўрсатиб ўтилган бу масалани ҳеч ким унутмаслиги керак.

Лекин аҳоли билан муомалада бўладиган лавозимларда ишловчилар ўзбек тилини маълум муддат ичида ўз вазифасини бажариш заруриятлари талаб қиладиган даражада билишлари шарт. Шу билан бирга раҳбар ходимлар ўзбек тилини ўрганишларига маълум муддат берилгаи.

Тил билмагани учун бирор миллат вакилини камситиш, яшаш ва ишлаш шароитларини оғирлаштириш оддий хатогина эмас, балки жиноятдир. Тил ва маданият борасидаги бир зўравонликка қарши курашиб, иккинчи зўравонликни ўрнатишга уриниш ўта кетган адолатсизлик бўлар эди.

Тил муаммоларида, миллий манфаатларни ҳимоя қилишда инсонпарварлик, дўстлик, ҳамжиҳатлик нинг тарихий шаклланган ришталарини ҳам узиб ташлаш мумкин эмас. Афсуски, айрим ҳолларда ва жойларда тил муаммолари билан боғлиқ масалалар миллий муносабатларга ҳам сезиларли рахна солмоқда. Бу ҳолатларга қатъий хотима бермоқ керак. Ҳар бир миллат қаерда яшашидан қатъий назар, ўз тилини севсин, сақласин, ривожлантирсин, бошқа тилларни ҳам ҳурмат қилсин. Биз турли миллатларга мансуб бўлсак ҳам, биринчи навбатда инсонмиз. Миллий манфаатлар билан бир қаторда умуминсоний қадриятларни қалбимиз ва виждонимизга чуқур сингдирмоғимиз зарур. Бунинг асосий йўлларидан бири барча миллатларнинг миллий хусусиятларини, манфаатларини тан олиш, ҳурмат қилиш ва қадрлашдир. Ҳаёт шу қадар мураккабки, унда қадр қилгангина қадр топади.

Ўзбек тилида фаннинг турли соҳалари бўйича илмий ишлар ёзишни йўлга қўйиш тил тараққиётининг муҳим омилларидан биридир. Қонуннинг 18-бандида жумҳуриятимизда кандидатлик ва докторлик диссертациялари ҳимоясини ўзбек тилида ҳам ташкил этиш кўрсатилган. Лекин бу масала устида жиддий бош қотирилган эмас. Яқин вақт ичида ҳеч бўлмаганда фан кандидати унвони учун ҳимоя қилинадиган илмий ишларни ўзбек тилида ҳам ҳимоя этишни ташкил этмоқ керак. Бу ишларни баҳолаш ва илмий унвон бериш масаласини жумҳуриятимизнинг ўзида ҳал этиш лозим. Бундай вазифани Ўзбекистон ССР Фанлар академияси ёки бирор илмий комиссия зиммасига юклаш мумкин.

Жумҳурият кино экранларида кўрсатилаётган фильмларни ўзбек тилига таржима қилиш ҳам ҳануз яхши йўлга қўйилмаяпти. Ҳолбуки, қонунда Ўзбекистон киностудиялари яратилаётган асарларни ўзбек тилида тайёрлаш ва сўнгра бошқа тилларга таржима қилиш масаласи ҳам кўрсатиб ўтилган. «Ўзбекфильм» яратаётган киноларни рус тилида тайёрлаш, сўнгра ўзбек тилига таржима қилиш усулини ҳеч нарса билан оқлаб бўлмайди.

* * *

Қонунда жумҳуриятимиздаги шаҳар ва қишлоқлар, жойларнинг номларини соф ўзбек тилида ёзиш зарурлиги кўрсатилган. Шахсга сиғиниш ва турғунлик йилларида шаклланган жойларнинг номларини ўзгартириш ҳақида ҳам жиддий ўйлаб кўриш лозим. Бу борада ҳал этилмай келинаётган муаммолар ниҳоятда кўп. Мисол сифатида Оҳангарон водийсидаги икки йирик шаҳарнинг номини олиб кўрайлик. Уларнинг бири Ангрен, иккинчиси Оҳангарон деб аталади. Аслида бу икки номнинг маъноси бир. Аллақайси вақтлар европали ўртоқлар Оҳангарон сўзини Ангрен деб талаффуз қилишган. Қарангки, бу нотўғри талаффуз оқибатида бир шаҳар, бир дарёнинг асли номи иккинчи шаҳарнинг номи бўлиб қолган. Ангреннинг асли тарихий номи тикланиб, Облиқ деб атался ёки Оҳангарон шаҳрининг эски Хонобод номи тикланса, тарихий ҳақиқат рўёбга чиққан бўлар эди. Андижон областидаги Асака шаҳри, Тошкент шаҳридаги Куйбишев, Фрунзе, Киров районлари номлари ҳақида ҳам ўйлаб кўриш керак. Бу районлар жойлашган ҳудудларнинг ҳам ўзига хос тарихий номлари бўлган. В. В. Куйбишевнинг хотираси учун Тошкентда битта ҳайкал бўлишини ўзи кифоядир, ахир! Самарқандда унинг номи иккита йирик институтга берилганига қандай қарайсиз?

Тил тараққиётининг асосий омилларидан бири атамалар устида иш олиб боришни яхши йўлга қўйишдир. Шунга эришилгандагина иш юритишни ўзбек тилига ўтказишни яхшилаш, матбуот, радио ва телевидение орқали ташвиқот, тарбиявий ишларни олиб боришни тўғри йўлга қўйиш, тил камолотини ижтимоий-сиёсий, илмий, маданий, фан ва техника тараққиёти билан мунтазам боғлаб бориш мумкин. Жумҳуриятимизда махсус Атамалар қўмитаси тузилганига қарамай, бу борада ҳар ким ўз билганича иш тутиши ҳоллари ҳануз давом этмоқда. Атамашуносликда тўғри йўлдан бориш ўрнига бир томондан иккинчи томонга кескин оғиб кетиш содир бўлмоқда.

Жаҳондаги тарихий ва ҳозирги ижтимоий, сиёсий, маданий, илмий-техника тараққиёти бир-бири билан боғланиб кетгани туфайли ҳар бир тилда бошқа тилдан ўтган атамалар бўлиши табиийдир. Дунёдаги ҳар бир миллий тил бошқа тиллардан бутунлай ажралган ҳолда ривожлана олмайди. Тил тараққиёти жамият ҳаётидаги бир-бири билан боғлиқ барча жараёнларнинг ифодасидир. Лекин ҳар бир тилдаги атамалар шу тил заминидаги сўзлар ҳисобига ҳам ўсиши, юксалиши керак. Агар миллий тил ўзи ривожланмаса, бошқа тиллардан кириб келган атамалар ҳисобигагина бойиб борса, ўзининг миллий хусусиятини йўқотиб қўяди, унинг сўз бойлиги миллий замин таназзулига йўл тутади. Ўзбек тили тараққиётида сўнгги 70 йил ичида рўй берган асосий камчиликлардан бири худди шу эди. Бу даврда ўзбек тилида бошқа тиллардан кирган атамаларнинг сони ниҳоятда кўпайиб кетди. Баъзи олимлар ўзбек тили заминида янги атамалар ҳосил қилиш мумкинлиги масаласига панжа остидан қараб келдилар. Бирор ижтимоий-сиёсий ёки илмий тараққиёт жараёнларини ифодалаш учун бошқа тиллардаги тайёр атамаларни олиб қўллашга ўрганиб қолдик.

Албатта, тарихан шаклланган, фан ва ижтимоий ҳаёт ҳодисаларини ифода этувчи бошқа тиллардан кириб келган ёки жаҳон фани ва маданиятига чуқур сингиб кетган атамалардан воз кечиш асло мумкин эмас. Акс ҳолда дунёдаги умуминсоний қадриятларни ифодаловчи ёки мужассамлантирувчи тараққиётдан четда қолиб кетган бўлур эдик. Келажакда ҳам ўзбек тилида Оврупо, Осиё тилларидан кириб келган, фан, маданият тарихи-ю тараққиётига чуқур сингиб кетган атамалар бўлиши табиий ва қонунийдир.

Сўнгги бир ярим асрга яқин вақт ичида ўзбек тилига рус тилидан шундай атамалар кириб келдики, уларнинг ҳаммасини ҳам кўзни юмиб туриб, бир четга чиқариб ташлаш мумкин эмас. Лекин бошқа тиллардан она тилимизга кириб келган атамаларни тил тараққиётининг қонуний натижаси сифатида қанчалик қадрламайлик, ўз она тилимиздаги сўзлар ҳисобига янги атамалар ҳосил қилиш зарурлигини асло унутиб бўлмайди. Тил карвонсарой эмаски, унга янги ажнабий атамалар бир четдан кириб келиб, иккинчи четидан чиқиб кетаверса.

Ҳозирги кунда тилимиз тараққиётида юз бераётган баъзи ишлар шу муаммо устида жиддийроқ ўйлашни талаб қилмоқда. Бу масала борасида ҳозирданоқ келишиб олмасак яна бир жиддий хатога йўл қўйган бўламиз.

Яқинда олий ўқув юртларидаги олимлардан бири ўзбек тилида чиқаётган рўзнома ва ойномаларни ўқиб, тушуниш қийин бўлиб қолаётганидан шикоят қилди. Мен ўзим ҳам «Совет Ўзбекистони» газетаси саҳифасида эълон қилинган муҳим бир ҳужжатни ўқиб тўла тушунмасдан, «Правда Востока» газетасини олиб ўқишга мажбур бўлдим. Шундай жумлани эшитдим: «Тошкент тайёрагоҳида тайёра парвоз қилгунига қадар фаввора ёнида шаҳар олийгоҳларининг риёзиёт куллиётларида таҳсил кўраётган талабалар, рўзномаларнинг муштарийлари билан мулоқотда бўлдим».

Бу фикрни оддий ишчи тушуна олармикан? Агар аҳвол шу тарзда кетадиган бўлса, бир неча йилдан кейин ўзбекларнинг ўзлари учун ўзбек тилини ўргатиш тўгараклари очиш зарур бўлиб қолади, ахир!

Гап ўзбек тили асосида янги атамалар ҳосил қилиш ўрнига бир вақтлар четдан кириб келган, ҳозир эса бутунлай унутилиб кетган араб, форс атамаларини сунъий тиклаш учун бўлаётган ҳаракат тўғрисида бормоқда.

Тўғри, тарихимиз ва маданиятларимиз ниҳоятда туташ бўлганлиги туфайли ўрта асрларда ўзбек тилига жуда кўплаб араб, форс атамалари кириб келган. Уларнинг аксарияти сўнгги асрлар давомида унутилиб кетди, ҳаётда, илмий изланишларда фикрлашда қўлланилмай қолди. Тил тараққиёти учун янги имкониятлар яратилган ҳозирги шароитда уларни сунъий равишда қайта тиклаш ўрнига, ўзбек тили заминида янги атамалар ҳосил қилишга ўтиш мақсадга мувофиқ бўлмасмикан?

Сўнгги кунларда маҳаллий матбуотда «ноҳия», «кордонлик», «дорилмуаллим», «вазирлик» ёки «нозирлик», «риёзиёт» «ойнабанд пайкал», «куллиёт» сингари кўплаб янги атамалар қўлланилмоқда. Халқ учун тушунарли бўлмаган, ўзбек миллий тилидан узоқ бундай янги атамаларнинг ҳаммасини такрорлаб ўтишга ҳожат бўлмаса керак. Тилимиз тараққиёти йўлида «жонкуярлик» қилаётган, лекин ўз она тилини мукаммал билмайдиган чала муллаларнинг бундай «ихтиро»ларидан кўпчилик яхши хабардор, албатта.

«Ноҳия» атамаси, агар хато қилмасам, охирги чегара деган маънони англатади. Шунинг учун ҳам ўтмиш адабиётимизда «Астробод ноҳияси» деган ибора қўлланиб келинган. «Кордонлик» атамаси ўрнига, аслида, ўзбекча қилиб «ишбилармонлик» деган сўз қўлланилса яхши бўлур эди. Менинг фикримча «риёзиёт» сўзи ҳам ҳозирги математикани тўла ифода эта олмайди. Дорилфунун атамаси ҳам «илмлар уйи» деган маънони билдиради. Шунинг учун уни университетга нисбатан эмас, балки фанлар академиясини ифодалаш учун қўлласак, мақсадга мувофиқ бўлур эди. Ўзбек адабий тилида «олий ўқув юрти» деган атама бор. Биз бунга кўникиб қолганмиз, у адабий тилимизга чуқур сингиб кетган. Бу тушунчани «олийгоҳ» деган атама билан алмаштирганда нима ютамиз?

Ўзбек халқида, шошган ўрдак ҳам боши билан, ҳам думи билан шўнғийди, деган мақол бор. Тилимиз тараққиёти учун янги имкониятлар яратилган ҳозирги вақтда яқин ўтмишдаги атамаларни қўллаш соҳасида юз берган бирёқламаликдан иккинчи бирёқламаликка сакраб ўтиш, унутилиб кетилган араб, форс атамаларини сунъий равишда қайта тиклашга ўтиш шарт бўлмаса керак.

Тилимизда араб, форс тилларидан кириб келган атамалар кўп. Улардан бутунлай воз кечиб бўлмайди, албатта. Лекин тилимизга, дилимизга сингиб, маънавий бойлигимизга айланиб кетганларидан оқилона фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Тўғри, сўнгги ойларда тилимизда ўзбек тили сўз бойлиги асосида ҳосил бўлган «ёзувчилар уюшмаси», «олий кенгаш», «атамалар қўмитаси» сингари янги атамалар ҳосил бўлди. Фикримча, ўз қаддини тиклаётган она тилимизни худди шундай йўл билан ривожлантиришга эътибор бермоғимиз керак. Фан ва маданиятга чуқур сингиб кетган юнон, лотин атамаларидан ҳам дарҳол воз кечишга ҳаракат қилиш ўтакетган шошмашошарлик бўлур эди.

Бу мақолада абадий, сўнгги ҳақиқатни эмас, балки ўз фикрларимни ёздим. Ана шу муаммолар ҳақида биргалашиб фикр юритсак, тил тараққиёти масаласида бир ёқадан бош чиқариб иш тутсак, ёмон бўлмасди. Кўр ҳассасини бир марта йўқотади, дейди халқимиз. Қўлимизга берилган ҳақиқат ва адолат ҳассасини маҳкам ушлайлигу, уни шошмашошарлик билан қўлдан чиқариб юбормайлик.

Тилимиз камол топсин, соф, жарангдор, жозибали бўлсин. Улуғ бобомиз Алишер Навоий сингари тил билимдонлари ва жонкуярлари бўлиб қолайлик.

Эшитмадим деманглар

«МУЛОҚОТ» БИЛАН ЮЗМА-ЮЗ

Яна янги бир нашр дунёга келди. Каттаю кичик, олиму ишчи — умуман жумҳуриятимиздаги барча фуқаролар билан эркин мулоқот қилиш имконияти туғилди. Жариданинг илк сони 28 минг 84 нусхада ёруғлик юзини кўрди.

— Биз обуна масаласи билан жиддий шуғулланмадик, — дейди жарима бош муҳаррири Барот Бойқобилов. — Қолаверса, у ўқувчи қўлига тегмасдан туриб, бир нарса дейиш қийин. Ишончим комилки, унинг биринчи сониёқ ўз мулоқотчиларини топиб олади.

Бугун жариданинг биринчи сони ўз ўқувчилари қўлига тегди. Бироз ҳадик ва бироз ҳаяжон билан саҳифаларни варақлаймиз. Ҳадигимиз шундаки, жаридага обуна бўлиб хато қилмадикми? Ҳаяжонимиз — бу гўдак нашр билан илк бора юзлашишдан.

Жариданинг илк саҳифасидаги «Муҳаррир минбари»ни ўқиганингиздаёқ қалбингиз таскин топгандек бўлади. «Халқ дардини юзага чиқарадиган яна бир нашр пайдо бўлган»лигига шукроналар айтиб, Мир Алишер Навоий ҳазратларининг «Одами эрсанг демагил одами, оники йўқ халқ ғамидан ғами» деб бошланувчи мисралари кўнглингизни сарбаланд этади.

«...турли нуқтаи назарларни ўзаро таққослаб ва таҳлил этиб, жумҳуриятнинг энг илғор кучларига таянган ҳолда, ижтимоий фикрнинг ёрқин ойнасига айланади...» дейилади жарида муассиси — Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасининг «оқ фотиҳа»сида.

Етти рақамининг ўзига хос рамзий мазмуни, сеҳру синоати ва аллақандай мўъжизавий қудрати мавжуд. Халқимиз орасида осмоннинг еттинчи қавати, етти сайёра, етти кун деб юритилиши шу бонс бўлса ажаб эмас. Жариданинг 7 саҳифасида очилган «7-саҳифа меҳмони» рукнида Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари Диния бошқармаси олий ҳайъатининг раиси, СССР халқ депутати муфтий Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф билан қилинган мулоқотда имон ва эътиқод бутунлиги ҳақида сўз боради.

Ўзбекистон ССР халқ шоири Шукруллонинг «Ростгўйлик жарчиси», Абдуқаҳҳор Иброҳимовнинг «Миллий масала ва ижтимоий адолат» мақолаларида инсоний қадр-қимматлар, жамиятимизда юз бераётган покланиш масалалари қаламга олинса, «Ўзбекни ўзбек қилиб турганлар» рукни остида берилган «Келажак ўтмишдан бошланади» сарлавҳали давра суҳбатида ҳамиша эл назарида бўлган, имони-эътиқоди бут кишилардан уч нафари — СССР халқ артисти З. Муҳаммаджонов, машҳур лимончи З. Фахриддинов ва ганчкор уста М. Усмоновларнинг фикр-мулоҳазалари баён этилган.

Жарида ёритилган мақолалар нинг мавзуси турлича. Сарлавҳаларнинг ўзиёқ ўқувчини ўқишга ундайди, ҳар бир мақоладан журналхон нимадир олади.

Ўзбекистондан сайланган СССР халқ депутатлари бизнинг ишончимизни оқлаяптиларми? Таниқли публицист Ш. Убайдуллаевнинг «Парламентдаги бизнинг одам» сарлавҳали мақоласи депутатлар фаолияти ҳақида ҳикоя қилади.

Эндигина дунёга келган чақалоқ ва айни пайтда рўзномамиз билан тенгдош нашр белига белбоғу бошига дўппи кийиб заҳматкаш халқ билан мулоқот қилиш учун майдонга чиқди. «Мулоқот» барча билан ҳамсуҳбат бўла олади, халқимизнинг дилидаги дардини, ижтимоий муаммоларни кўтариб чиқади ва айни чоғда сизга чинакам ҳамсуҳбат, садоқатли дўстга айланади деб умид қиламиз.

Мавжуда ТОЖИБОЙ ҚИЗИ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Одам чемпион бўлиш ниятида спорт билан шуғулланадими ёки соғлом ўсиш учунми? Аслида униси ҳам, буниси ҳам кўнгил орзуси! Суратга олишаётганини сезмай қолган қизлар устозларидан соғломлик ва гўзаллик сирларини ўрганиш иштиёқида. Спорт бу қизларнинг кундалик ишига айланган. Чунки улар таълим оладиган мактабда спортнинг баскетбол, енгил атлетика, кросс каби турлари айниқса оммалашган. Мунтазам равишда ўтказилиб турадиган турли мусобақалар энг моҳир спортчини синфдошларига, чаққон ва кучлилар жамланган «спорт синфини» мактабга танитади. Сараланган ғолибларни эса мактаблараро, район ва вилоят миқёсидаги беллашувларга йўллайди.

СУРАТДА: Тошкент вилояти Орджоникидзе районидаги Ойбек номли мактаб муаллими Жаҳонгир Тошматов баскетболчи қизларни мусобақанинг оддий, лекин қатъий шартлари билан таништирмоқда.

Р. АЛЬБЕКОВ олган сурат.

МУЗ КЎЧСАЙДИ...

Хоразм театри фаолиятига бир назар

Сўнгги пайтда қайта қуриш ҳақида шошма-шошарлик билан суратга олинаётган фильмлар, мавзу ортидан қувилиб саҳна юзини кўраётган спектакллар, шовқин-суронли бадиий ва мазмунан яланғоч қўшиқлар орадан сал вақт ўтмай томошабини ва тингловчисини тополмай изсиз йўқолиб кетмоқда.

Айниқса театр санъати ўткинчи ғоялар исканжасига қорилиб кетаётганлиги жиддий ташвиш уйғотмоқда.

Огаҳий номидаги Хоразм вилоят мусиқали драма театрининг бугунги аҳволига назар ташлар экансиз, бехос хаёлингизни юқоридаги мулоҳазалар чулғаб олади. Холисона айтиш лозимки, бу қусурлар бутун жумҳурият театрларига хосдир.

Ҳақиқатан ҳам Хоразм театри оғир дамларни бошидан кечирмоқда. Бироқ, ҳозир қатъий ҳаракатлар ва янгиланишлар даври эканлиги назардан четда қолмоқда. Бир пайтлар халқона, гўзал спектакллари билан ном чиқарган даргоҳ нега тарихий ришталаридан узилиб қолди?

Театр жамоаси томоша залининг ҳувиллаб ётиши ёки бўш спектакль саҳналаштиргани учунгина эмас, балки бугунги муваффақиятсизликларнинг асосий омили бўлган ёш актёрларнинг билим савияси пастлиги, санъат тарихи ва бугунги ижодий жараёнлардан бехабарлиги учун ҳам қайсидир маънода жавобгардир.

Ҳа, ўз сўзига ва юзига эга бўлиш учун изланиш, янги йўлларни кашф этиш, эътироф этилган драматик асарларга дадил мурожаат этиш лозим. Томошабинлар қалбига йўл топиш мақсадида В. Шекспирнинг «Макбет»ини саҳналаштириш режаси хом хаёл, К. Гольдонининг «Икки ҳокимга бир малай» драмаси премьераси муваффақиятсизликка учраганини изланиш деб эмас, имкони йўқ нарсаларга зўрма-зўракилик билан беҳуда уриниш деб баҳоламоқ жоиз. Бу беҳуда чиранишлар мусиқали драма театри мақоми унутилганлигидан далолат бериб турибди.

Ахир театрнинг тамал тошини қўйган Ҳамза, Тамарахоним, Шерозий, Зуҳур Қобулов халқ куй-қўшиқлари, терма ва достонларига мурожаат қилганликлари учун ҳам тез фурсатда катта ютуқларни қўлга киритишган эди-ку! Албатта, бу — тангликдан чиқишнинг ягона йўли эмас, бироқ ҳақиқий ариялар, тарафма-тараф бўлиб айтишувлар ва рақсларга эга бўлган миллий спектакллар театр саҳнасидан буткул йўқолди.

40—60 йилларда оммабоп бўлган кўпгина спектакллар бугунга келиб яна театр саҳнасидан жой олганлиги ҳам муаммони ҳал қила олмайди. Чунки давр ҳам, одамлар талаб-эҳтиёжи ҳам бутун ўзгача. Бу спектакллар жиддий таҳрирга муҳтож. Айтайлик, Муқимий номидаги мусиқали театр репертуаридан Хоразм халқи руҳига яқин спектаклларни олса бўлади. Театрда ҳозирги пайтда мусиқий драмаларда муваффақият билан ўйнаши мумкин бўлган ижодий кучлар тўпланган. Актёрлардан Бахтиёр Омонбоев, Оразқилич Тўғонов, Бозорбой Саидов, Минаввар Омонбоева, Гулнора Раҳимова бу борада етарли имкониятларга эга бўлган истеъдод соҳиби ҳисобланадилар. Бундан ташқари театрда малакали оркестр, классик ва замонавий мусиқанинг ажойиб билимдони дирижёр Қадам Раҳимов бор.

Драматургияга келсак фақат халқ оғзаки ижодига эмас, маҳаллий драматургларга дадил мурожаат қилиш керак. Дарвоқе, яқинда Эркин Самандарнинг «Олма пишганда келинг», Ҳамзанинг «Паранжи сирлари» драмалари мусиқавий ишлов берилиб, гўзал ва нозик ҳаракатлар жамъул-жам этилиб, томошабинлар ҳукмига ҳавола қилинди. Хўш, бу узоқ вақт бир жойда депсиниб турган карвоннинг ҳаракатидан далолатми? Ёки муз кўчдими? Албатта, бу саволларга театр жамоасининг кейинги изланишлари ва мухлисларнинг театрга муносабати жавоб беради, деб ўйлаймиз.

И. НОДИРОВ.

Президент фармони қандай бажарилмоқда?

Офицер бўлиш шарафи

Ўзбекистон ССР Президентининг «Жумҳурият ёшларини армияга чақиришни ва уларнинг ҳарбий хизматни ўташини такомиллаштириш чоралари тўғрисида»ги фармонида офицерлар составини тайёрлаш мақсадида туб миллатга мансуб йигитларни танлаш ва уларни ҳарбий ўқув юртларига юбориш юзасидан собитқадамлик билан иш олиб бориш зарурлиги алоҳида кўрсатилиб ўтилган.

Икки марта Совет Иттифоқи Қаҳрамони, бронетанк қўшинлари маршали П. С. Рибалко номли Ленин орденли танк командирлари Тошкент Олий билим юрти офицер кадрлар тайёрлайдиган ҳарбий ўқув даргоҳларидан бири ҳисобланади. Бу ерда ҳозир кўплаб миллат вакиллари таҳсил кўришяпти. Улар орасида ўзбек йигитлари оз эмас.

Ёшлар ўқув машғулотларини замонавий техник қуроллар билан жиҳозланган кенг ва ёруғ хоналарда ўтказмоқдалар. Ҳарбий билим сирларини пухта эгалламоқдалар. Машғулотларни олиб бориш учун ҳарбий мутахассислар жалб қилинган бўлиб, уларнинг кўпчилиги катта ҳаёт тажрибасига эгадирлар. Ана шу тарбиячиларнинг ўзлари ҳам бир вақтлар ушбу билим даргоҳида таҳсил кўришган.

Бўлажак офицерларнинг яхши яшаб, ўқиши учун қулай шарт-шароитлар яратилган. Бу эса ҳарбий ва сиёсий тайёргарликни такомиллаштиришда катта аҳамият касб этмоқда. Тошкентлик Воҳид Сониқулов, бухоролик Шўхназар Рўзимов, сурхондарёлик Алишер Жалилов, фарғоналик Фахриддин Мамараҳимов ва бошқа кўплаб курсантлар бу ишда барчага намуна бўлишяпти, ўз командирлари, қолаверса, бутун шахсий состав ҳурмат-эътиборини қозонмоқдалар.

Курсант Фахриддин Мамараҳимов бу ерга рус тили чуқур ўргатиладиган ва ҳарбий-жисмоний тайёргарлик кучайтирилган жумҳурият махсус мактаб-интернатини битириб келган. У яқинда билим юртида ўтказилган «қардошларча дўстлик билан кучлимиз» анжуманида энг яхши курсант сифатида шарафланди.

— Мен болалигимданоқ офицер бўлишни орзу қилардим. Мана, бу орзуим ушалмоқда, — дейди Фахриддин Мамараҳимов. — Бу ерда турли миллатга мансуб кўплаб дўстлар орттирдим. Улар орасида ўзбеклар ва руслар, тожиклар ва молдованлар, қозоқлар ва қирғизлар, бошқа миллат фарзандлари бор. Бизларнинг ҳар биримиз ўз миллий анъаналаримизни эъзозлаймиз ва ҳурмат қиламиз, аҳиллликда гап кўп эканлигини яхши тушунамиз.

Бу ёшлар бир неча йилдан кейин билим юртини тугаллаб, офицер деган шарафли ном эгаси бўладилар. Уларга тантанали вазиятда дипломлар топширилади. Шундан кейин эса улар мамлакатимизнинг турли ҳарбий қисмларида шарафли хизматни бошлаб юборадилар.

— Билим юртининг бутун шахсий состави Ўзбекистон ССР Президенти фармонини бенуқсон бажаришга интилмоқда, — дейди ёшлар мураббийси, рота командири майор В. Музика. — Мақсадимиз маҳаллий миллат ёшлари орасидан ғоявий чиниққан, малакали офицерлар тайёрлашдан иборат.

Т. БОТИРБЕКОВ,
ЎзТАГ мухбири.

ХАЛҚАРО ЛОТЕРЕЯ

СССР ҳукумати шу йилдан бошлаб «Чернобиль болалари» халқаро лотереясини ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилди.

Лотереядан тушадиган фойда Чернобиль АЭСидаги авария оқибатларини тугатиш юзасидан 1990—1992 йилга мўлжалланган шошилинч тадбирлар иттифоқ-жумҳурият давлат дастурида кўзда тутилган тадбирларни қўшимча равишда пул билан таъминлашга сарфланади, деб хабар берди СССР Вазирлар маҳкамасининг ахборот бўлими. Фойданинг бир қисми фалокат натижасида азият чеккан болалар ва оналарнинг тиббий ва ижтимоий муаммоларини ҳал этишга, болалар ва оналарга мўлжалланган соғломлаштириш муассасалари, уй-жойлар қуришга ва уларни сақлашга, корхоналар барпо этишга, совет ва чет эл давлат ҳамда жамоат ташкилотлари иштирокида турли тадбирлар ўтказишга ажратилади.

(ТАСС).

МАРМЕЛАД КЎПАЯДИ

Нукусдаги спиртсиз ичимликлар ва пиво заводида мармелад ишлаб чиқариш учун мўлжалланган ускуналар ўрнатила бошланди. Бу ширинликни тайёрлаш учун корхонада янги цех ишга туширилади.

Лойиҳада кўрсатилишича, бу цех йилига 360 тонна маҳсулот тайёрлаш қувватига эга бўлади. Лекин бу келажакда цех ишларни авж олдириб, икки сменада ишлай бошлаганидан кейин бўлади. Бироқ шу йилнинг ўзидаёқ 80 тоннага яқин мармелад ишлаб чиқариш режалаштирилмоқда. Бу ерда тайёрланган маҳсулотнинг ҳаммаси Қорақалпоғистон дўконларига юборилади.

Янги қувватларни ишга тушириш кўп жиҳатдан заводдаги барча бўлинмаларнинг барқарор ишлаши туфайли мумкин бўлди. Чунончи, ўтган йили бу ерда барча кўрсаткичлар бўйича режалар бажарилди. Натижада даромад режадаги 15 минг сўм ўрнига 65 минг сўмни ташкил этди. Бу маблағнинг анчагина қисми корхонани ва ижтимоий маданий-маиший соҳани ривожлантиришга сарфланади.

(ЎзТАГ).

БЎҒЗИМДА ҚОЛГАН ГАП

ёки марказий телевидение орқали кўпорувчилик

Биринчи синфда ўқийдиган қизалоғимнинг кўзлари қизарган, «пиқ-пиқ» этиб йиғлайди. Унинг мурғак қалбида нотинчлик. Ҳали адолат нималигини англаб етмаган, тушуниб улгурмаган митти тасаввурда ҳақиқатга ўқ узилгани, ҳақиқат тилкалангани муҳрланди. «Корадо ўлди», дейди у ўксиб.

Эҳ, қизим, қизалоғим, билмайсанки, Корадо ўлиши керак эди. Ахир ҳақиқатнинг қўлтиғига кирган ким ҳам тирик қолибди! Бирини маънавий томондан сўндирсалар, бирининг тилини кесганлар. Бошқа бири олтин бошидан жудо бўлган. Буни сенга тушунтира олмайман. Бунга ҳаққим ҳам йўқ. Сен ҳақиқатга ишониб яшашинг керак.

Ойнаи жаҳон орқали «Спрут» («Саккизоёқ») хонадонларга кириб келган илк кунларда мамлакатимизда эндигина рост сўз айтила бошлаган эди. Эндигина ўғрилик, порахўрлик, хиёнатга қарата ўт очилганди. Эндигина луғатимизга, сўз бойлигимизга мафия деган совуқ калима қўшилганди. Бирдан «Спрут» деган ваҳима ёпирилди. Нима қиларини билмай турган мафия бошлиқлари, муридлари, арзандалари учун йўл кўрсатилди: «Қон....»

Бирин-кетин мудҳиш хабарлар тарқалди. Қаердадир ички ишлар ходимини сўйиб кетишибди. Қаердадир ҳуқуқ посбонлари мафия томонига ўтиб олишибди. Қаердадир ҳақиқатгўйнинг боласини ўғирлашибди. Аввалига буни «Спрут»да кўрган, сўнг қулоғимиз билан эшитган бўлсак, кўп ўтмай гувоҳ бўла бошладик. Қўшнимизнинг боласи йўқолди. Меҳмонимизнинг енгил машинасини ўғирлашди. Ҳамшаҳаримизнинг уйига қурол билан бостириб киришди. Даҳшат устига даҳшат! Бири биридан оғир, қонли воқеалар!

Жиноят ўсиши пасаймайди. Ойнаи жаҳонда темир эшикларни, қулфларни бузиш йўллари намойиш этилади. Одам ўлдиришдан сабоқ берилади. Қон тўкилаверади, тўкилаверади... Бировга қўл кўтармаган болакай қурол олиб одамларни тутдай тўккиси келади.

Ахир, қачон бизнинг ўлкаларда бир гуруҳ қуролланган йигитлар уйма-уй юриб талончилик, босқинчилик қилишган?! Бугун қилишаяпти. Самарқандда кекса отахоннинг қўл-оёғини кесиб ташлашганидан, ҳомиладор келинчакни бўғиб ўлдиришганидан, йўлда, машинаси ичида ўтирган кишини мотоциклдаги йигитлар пешанасидан отиб ташлашганидан хабардорман. Ҳа, худди ўша экрандагига ўхшайди. Бундай воқеа Тошкентда озми? Бошқа вилоятларда-чи? Мамлакатда-чи?

Фарғона, Паркент, Ўш, Ўзган, Наманган... Юз берган воқеаларни эсланг. Онани тилкалашди, қизалоқни хўрлашди, отани чопиб ташлашди. Ҳа, Ўшда, Ўзганда, Сумгаитда, Вильнюсда... Аскар йигит танкни одамлар устига ҳайдаганда, темир занжирлар остидан қон сачраганда, яна бир жангчи сафдошини пичоқзада қилганда нима ҳақда ўйладик? Ҳа, ўйладик, аммо гапиролмадик. Ойнаи жаҳон гунг қилиб қўйилганди. Чунки у ерда гапирган одам отилаётган, ўлдирилаётган, мажақланаётган эди-да.

Бугун мамлакат издан чиқиб кетди. Урусияда очарчилик. Москов олдинги йиллардаги даражада озиқ-овқат олаётган экан. Бунинг устига юзлаб мамлакатларда очилган гадойхалтага тушаётган нарсаларни қўшинг. Лекин одамларга ҳеч нарса етиб бормаяпти. Ҳа, яшанг. — мафия ҳокимиятни истаганидай ўйнатаяпти. Ким қарши чиқади? Горбачевга суиқасд уюштиришди. Ахир, Индира Гандини отишди-ку! Елцинми? Унга ҳам оз эмас, кўп эмас — тўрт марта суиқасд бўлди. Бу орада ҳақиқатни айтаман деб кўкрак кериб чиққан журналистлардан олти нафари ўлдирилди. Бирини ишхонасида отиб кетишди. бирини сувга оқизишди, бирини йўлда бўғизлашди...

«Спрут» давом этаяпти. Шиддат билан сотиб олишаяпти, шиддат билан таржима қилинаяпти ва қайта-қайта кўрсатилаяпти. Ўнлаб оқшомлар телеэкранда отишма. Корадонинг атрофида ҳамма ўлаверади.

Кўп эшитардим: мафия бошлиқларининг иқтисодий ва қатағон масалалари бўйича котиблари бўлади, деб. Энди англасам мафкура бўйича ҳам котиби бор экан. Унинг мақсади «Спрут» сингари фильмларни олдириш ва дунёга тарқатиш бўлса керак. Назаримда, марказий телевидение ҳам шу йўлга кириб кетди. Ўтган йили намойиш этилган фильмларни эсланг.

Бировнинг биров билан иши йўқ. Ҳамма ваҳимада. «Мен сессияда сўзлаётганимда уйимга ўғри тушди, ҳеч нарса олмаган, фақат болаларимни қўрқитибди» дейди биров. Ҳамма жим. «Меҳмонхонага келиб, қурол кўрсатиб пўписа қилишди» дейилади катта мажлисда. Ҳамма жим. «Депутатнинг қизини ўғирлаб кетишибди». Яна жимлик.

«Спрут» касали бугун ойнаи жаҳон орқали Ўзбекистонга ҳам кириб келди. Ўтган йили марказий телевидение намойиш этган фильмлар ёдингиздами? Ҳа, ўзимиз суратга туширганмиз. «Ойнинг ўн беши қоронғу» эди шекилли бирининг номи. Жиззахда суратга олинган. «Ҳақиқатни очма, ишсиз қоласан, хотининг ўлади, болангдан ажраласан!» — Хулосаси шу! Бу фильм ҳам марказий ТВ буюртмаси билан суратга олинган. Ҳозир яна қанча буюртмалар бажарилаётган бўлиши мумкин. Тағин бундай фильмлар халқ депутатлари съездлари, бошқа катта тадбирлар куни намойиш этилади.

«Спрут». Корадо Каттани тасодиф туфайли ёки ўз ажали билан ўлган эмас. Унга ўнлаб қуроллардан ўқ узилди. Унинг вужуди тилкаланди, қонга бўялди. Ҳа, Болтиқ бўйида, Қорабоғда, Ажаристонда... ва бошқа жойлардаги нотинчлик юракни ўртаган, халқ хонадонида очарчилик уруғи сепилаётган, пулдорга пул ёғилаётган, амалпарастга амал сотилаётган, ҳақиқатгўйнинг йўлига ғов қўйилаётган кунларда мафияни енгишга қодир деб ҳисоблаганимиз — комиссар Каттани ҳам ўлдирилди.

Албатта, бу менинг хулосам. Бунга туртки эса қизалоғимнинг кўзда ёш билан: «Дада, Корадо ўлди, энди улар ҳаммани отиб ташлашади-ку» деган сўзлари бўлди... «Наҳотки ҳаммани отиб ташлашгунча жим қараб турамиз, қизим?!» деб жавоб бермоқчи эдим, аммо... бўғзимга нимадир тиқилди...

Жаҳонгир МУҲАММАД.

САВОБ ИШГА ХАЛҚНИНГ ЎЗИ БОШ

Меҳридарё кишиларнинг ҳиммати билан Калинин районидаги Эшонгузар қабристонининг жомеъ масжидини қайта қуриш ишлари жадал олиб борилмоқда. Бу савоб ишнинг бошида райондаги «XX партсъезд» жамоа хўжалиги аъзолари туришибди. Улар ўзларининг дам олиш кунларида, ишдан бўш вақтларида қайта қад ростлаётган саждагоҳ қурилишига келишмоқда. Масжид қурилиши учун Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари Диния бошқармаси 15 минг сўм ажратди. Аҳоли ҳам ҳиммат кўрсатиб шунча миқдорда маблағ йиғди. Қурилиш учун зарур ашёларни топишни жамоа хўжалиги раиси Боқижон Фозилов ўз зиммасига олди. Тиниб-тинчимас раҳбарнинг ёрдами билан қурилиш материаллари етишмаслиги муаммосига ўрин қолмади. Уста Абдуҳамид ака Долиев қурилиш ишларига бошчилик қилмоқда. Электр симларини ўтказиш, иситиш тармоқларини ўрнатиш билан жамоанинг ишбилармон йигитлари шуғулланишаяпти. Уларнинг амалий ёрдамлари туфайли қабристон обод бўлмоқда, масжидни ишга тушириш суръатлари жадаллашаяпти.

Маъмур НАЗАР.

СУРАТДА: жомеъ масжидининг имом-хатиби Ёқубжон Шамси ёрдамчилар билан.

Муаллиф олган сурат.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Солиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Индекс: 64608. 4740-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12